

# 110 илјади БРОЈЛЕРИ



## ЗА ДОБАР ПРОФИТ

Зимска  
заштита на  
овошките



Лактација во  
свињарството



Бачилото  
„Клепало“  
– лек за очите,  
мелем за душата



Сузбивање  
на почвените  
инсекти

## Календар на саеми за 2011 | Calendar of fairs 2011

**1-5.03.2011**

**Градежништво**

**Build and Construct**

8. Саем за градежништво, градежни материјали и градежна механизација

8<sup>th</sup> Fair of Construction, Building Materials and Construction Mechanization

**22-27.03.2011**

**Мебел**

**Mebel**

37. Меѓународен саем на мебел, опрема за домаќинства и јавни објекти, репроматеријали и машини за индустрија на мебел

37<sup>th</sup> International Fair of Furniture, Household and Social Buildings Equipment, Manufacturing Supplies and Furniture Industry Machinery

**12-17.04.2011**

**Саем на книгата**

**Book Fair**

23. Меѓународен саем на книга

23<sup>th</sup> International Book Fair

**13-15.04.2011**

**Денови на образование и кариера**

**Days of Education and Career**

14. Меѓународен саем за образование и кариера

14<sup>th</sup> International Fair of Education and Career

**27-29.04.2011**

**Медицина**

**Medicine**

29. Меѓународен саем на медицинска, дентална и фармацевтска опрема, инструменти, потрошени материјали и лекови

29<sup>th</sup> International Fair of Medicine, Dental and Pharmaceutical Equipment, Instruments, Disposables and Drugs

**5-8.10.2011**

**Транспорт и логистика**

**Transport and Logistics**

Меѓународен саем на транспорт и логистика

International Fair of Transport and Logistics

**18-22.10.2011**

**Технома**

**Tehnoma**

37. Меѓународен саем на металургија, електроника, енергетика, неметали и градежништво

12. Меѓународен саем за занаетчеството и мало стопанство

МАКИНОВА - 31. Меѓународна изложба на иновации

37<sup>th</sup> International Fair of Metallurgy, Electronics, Energy, Non-Metals and Construction

12<sup>th</sup> International Fair for Handicrafts and Small-Scale Industry

MAKINOVA - 31<sup>st</sup> International Exhibition of Innovations



**8-12.11.2011**

**Меѓународен саем за широка потрошувачка**

**ITF-Agrofood**

**International Trade Fair of Consumer Goods**

**ITF-Agrofood**

61. Меѓународен скопски саем на храна, пијалоци и стоки за широка потрошувачка

61. Меѓународен саем на машини, опрема, амбалажирање и внатрешен транспорт

52. Меѓународен саем на тутун и машини

39. Меѓународен агроВИДУСТРИСКИ саем

20. Меѓународна изложба на вино и јаки алкохолни пијалоци

Национални претставувања

61<sup>st</sup> International Fair of Food, Beverages and Consumer Goods

61<sup>st</sup> International Fair of Machines, Equipment, Packing and Domestic Transport

52<sup>nd</sup> International Fair of Tobacco and Machines

39<sup>th</sup> International Fair of Agricultural Industry

20<sup>th</sup> International Exhibition of Wine and Strong Beverages

National Presentations



**24-26.11.2011**

**ЗЕЛС**

**ZELS**

Саем на општини

Fair od municipalities

**30.11-1.12.2011**

**Финекспо**

**Finexpo**

9. Меѓународен саем на финансии, деловни можности и економски развој

9<sup>th</sup> International Trade Fair of Finance and Business Opportunities

Напомена: Организаторот го задржува правото на промени на терминот на саемските манифестиации.

Note: The organizer reserves the right to change the date of the fairs.



Exhibition Association of  
Southeast Europe (EASE)

**1130 Скопје, Македонија**

**Беласица, 2**

**T. 02 3218 388**

**Ф. 02 3218 375**

**www.skopjefair.com.mk**

**www.eragrupa.mk**

**info@eragrupa.mk**

**1130 Skopje, Macedonia**

**Belasica, 2**

**T. +389 2 3218 388**

**F. +389 2 3218 375**

**www.skopjefair.com.mk**

**www.eragrupa.mk**

**info@eragrupa.mk**



## Тутуберачите

Отсекогаш сум сакала да ја слушам вистинската приказна за античкиот филозоф Диоген кој спротивставувајќи се на корупцијата и заговорите во своето општество, еден ден излегол на главниот плоштад во Атина велејќи: „Го барам човекот“, сметајќи дека во состојбата во која се наоѓа тошното општество, го немало вистинскиот човек, тука сите биле подредени на моментната ситуација.

Оваа приказна многу ме потсетува на протестите и на лозарите и на тутубарите. И едните и другите, соочени со своите маки со откупот и егзистенцијата, тргнаа да бараат соодветни решенија и да преземаат соодветни активности со цел на површина да излезе правдината и да ги остварат своите права.

Согледувајќи дека во ова корумпирено општество нема решение, тука само лага, тие го презедоа најрепресивниот чекор - протестите.

Но протестите кај нас се добро средство за собирање на поени на политичките партии, а најмалку се добра алатка за решавање на проблемите на земјоделците.

Тоа добро го сфатија тутубарите кои беа на протестите пред Собранието. Додека внатре се одвиваше една комедија каде што власта и опозицијата се фалеа што направиле и едните и другите за тутубарите, надвор фармерите очајнички го чекаа решението на нивниот проблем.

Од друга страна, истиот ден пред СДСМ, Сојузот на земјоделски здруженија и Лупчо Аризанов кој беше еден од лидерите на протестите на лозарите, го изразија својот револт против опозицијата истакнувајќи дека ги манипулираше тутубарите. Истиот тој Аризанов пред неколку месеци ги организираше протестите на лозарите истакнувајќи дека власта ги манипулира лозарите и сите фармери, за по неколку месеци да рече дека за тоа е виновна опозицијата.

Министерството за земјоделство, настојувајќи да излезе од проблемот со „чисти раце“, направи уште поголема збрка преговарајќи постојано со различни претставници на тутубарите, и менувајќи ги постојано ставовите.

И сега, во едно вакво опкружување, се поставува Диогеново-то прашање „Каде е човекот“, односно „Каде е и кој ја носи правдината и кој може да даде решение на проблемот?“

Одговорот, според мое видување, е дека решението лежи во оние кои се соочуваат со проблемот, а тоа се земјоделците. Затоа е потребно организирање на фармерите, избор на легитимни претставници и преговарање со тутунските комбинати и тоа многу порано, кога се потпишуваат договорите. На таков начин нема да настануваат вакви проблеми кои ќе бидат искористени за политички цели.

За крај, нема да дадам заклучок затоа што тој е даден од еден наш поет-револуционер кој многу одамна ја проценил состојбата на тутубарите.

„Денот ли дојде тој да се мери -  
мерка му нема, а в градите длаби  
без да се запре, без дно да најде  
не тага а клетва, и в очи матни  
и не сакајќи сама се дига фуријата“  
(„Тутуберачите“, Кошо Рацин)

Со почит,  
м-р Билјана Петровска - Митревска



Списанието „Моја земја“ излегува месечно и е во сопственост на Федерацијата на фармери во Република Македонија. Првиот број излезе како организациски билтен на ФФРМ во април 2003 година, а од декември 2006 се дистрибуира како месечно специјализирано списание за земјоделство и рален развој.

Почитувани читатели, сите сугестиии, забелешки, прашања и критики, Ве молиме, да ги испраќате на mail адресите наведени во импресумот. Со тоа ќе влијаете на квалитетот на содржината и ќе добиете информации за Ваше подобро и поквалитетно земјоделско производство или развој на средината. Затоа, редакцијата Ве охрабрува да ни пишувате.



Анализа  
МАНИПУЛАЦИЈАТА  
СО КЛАСИТЕ И  
НЕПОЧИТУВАЊЕТО  
НА ДОГОВОРИТЕ  
- ОСНОВЕН ПРОБЛЕМ

6

Градинарство  
КАКО ДА СЕ НАПРАВИ  
ПРАВИЛНО ПИКИРАЊЕ



8



Пчеларство  
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА  
НА ПЧЕЛИТЕ

28

Поледелство  
К и Са - ЕЛЕМЕНТИ  
НЕОПХОДНИ ЗА РАЗВОЈ



30



Заштита  
СУЗБИВАЊЕ НА  
ГЛУВЦИ И СТАОРЦИ

32

Ловишта  
МАКЕДОНИЈА МОЖЕ ДА  
ПРОФИТИРА ОД ЛОВОТ



34

Управител и маркетинг  
Благојче Најдовски 070/937132  
blagojce.najdovski@ffrm.org.mk  
Главен и одговорен уредник  
Билјана Петровска Митревска  
biljana.petrovska@ffrm.org.mk  
Фото вест - насловна  
Благојче Најдовски  
Лектор  
Верица Неделкоска  
Новинари  
Љубка Камчева, Антоанела  
Димитриевска, Даниела Такева,  
Моника Талеска

Соработник  
Марија Ѓошева Ковачевиќ  
Стручни соработници  
проф. д-р Драги Таневски,  
Стојан Глигоров, Савка Маркудова,  
Јордан Мајаров, проф. д-р Мишо  
Христовски, Томе Тимов, Слободан  
Серафимовски, Кузман Дамчевски,  
Горан Јовановиќ, Бранко Ангеловски,  
дипл. зем. инг. Благој Шоповски  
Дизајн:  
Бригада дизајн - Скопје  
Печати:  
Пропоинт - Скопје



# Се инвестира, но нема конкретен исчекор

**З**големено производство во одделни гранки, носење неколку закони од аграрната сфера и нецелосна реализација на субвенциите ја карактеризираа оваа земјоделска година, оцени Федерацијата на фармери во Република Македонија. „Од нашите досегашни анализи и согледувања, во 2010 година кај поголем број земјоделски гранки обемот на производство е зголемен, но не може да се каже и дека нашиот земјоделец стана побогат. Карактеристично е и тоа што 100 милиони евра, наменети за субвенциите, ќе останат нецелосно исплатени.

„ФФРМ го поздравува усвојувањето на Законот за земјоделство и рурален развој, но има забелешка за неговото спроведување. За нас овој Закон е најбитен зашто уредува голем број проблематики, како што се потпишувањата и почитувањето на договорите, формирањето потсекторски групи, договорање опсег на цените, но тие не се имплементираат“, рече Секуловски.

Федерацијата смета дека една од клучните работи за развој на земјоделството и за креирање на аграрната политика и законодавството е учеството и инволвираноста на фармерите во овие процеси преку структурни организации. ФФРМ исто така бара приспособување на критериумите во ИПАРД програмата, согласно големината на фармите.

Б.П.М

Предлог-програма на ФФРМ за финансиска поддршка на земјоделство во 2011 година

## Правилна распределба и навремена исплата

**Д**олгорочко планирање на програмите за поддршка во земјоделството, развоен карактер, дефинирана временска рамка за распределба на финансиската поддршка, примена на принципот за распределба на субвенциите по единица хектар и грло, јасни процедури во реализацијата на мерките и намалување на администрацијата. Ова се основните принципи на Предлог-програмата за финансиска поддршка на земјоделство во 2011 година на ФФРМ доставена до Министерството за земјоделство. Програмата е работена од страна на фармерите и одделението за политика и развој на Федерацијата.

„Федерацијата има став дека програмите за поддршка треба да се проектираат за период од минимум 3 до 5 години. Само на ваков начин фармерите ќе може да ја развиваат развојната стратегија на ниво на фарма, ќе може да ги планираат земјоделските активности и ќе имаат предвид колку средства може да очекуваат за одредена земјоделска гранка, што е важен сегмент за финансиското менацирање на фарма. Долгорочното програмирање треба да ги има предвид не само вкупните трошоци по мерка туку и висината на директната поддршка по гранки, односно колку земјоделецот ќе добие за одредена мерка. Министерството за земјоделство, исто така, нема дефинирани индикатори за следење на резултатите од спроведувањето на програмата за финансиска поддршка во земјоделството, како и на програмите за рурален развој. Затоа ФФРМ смета дека треба да се воспостави ваков мониторинг-систем со којшто би се знаеле ефектите од трошењето на средствата кои не се за потценување“, вели Марија Ѓошева Ковачевиќ, раководител на одделението за политика и развој на ФФРМ.

Според претседателот на ФФРМ, Андрија Секуловски, дефинирањето на временската рамка ќе реши голем проблем со субвенционирањето бидејќи фармерите ќе знаат кога ќе ги добијат средствата и ќе можат да ги планираат.

„Приспособувањето треба да биде во согласност со технолошките временски рамки на сточното производство и растителното производство: кога е колење, кога е садење, кога е жнење, берба и слично“, рече Секуловски.

Голем број проблеми во однос на субвенционирањето ќе се решат ако се воведе принципот за распределба по хектар и грло, смета ФФРМ. Според податоците од спроведувањето на мерките за 2009 година, најголем број компликации се појавија во спроведувањето на мерките по единица производ. Ваквите мерки го отежнуваат нивното административно спроведување, се јавува поголема потреба од ангажирање на државниот инспекторат, поврзување на мерката со факторот време за да се добие одредено производство, а последователно на тоа и доцнење на исплатата на мерките, поврзувањето на мерките со преработувачките капацитети и потребата да доставуваат списоци до МЗШВ.

„И покрај настојувањата на ФФРМ да се укине оваа мерка по литар млеко, МЗШВ повторно ја предлага во говедарството, а за оваа година дополнително и во овчарството. Не се противиме за постоење на ваква мерка, но еден од аргументите е дека не е стимулативна во подобрување на квалитетот на млекотот поради тоа што не може исто да се наградува фармер со екстра класа кој инвестира на фармата да ги достигне сите стандарди и фармер со најниска класа“, вели Недим Касами, заменик претседател на ФФРМ.

Федерацијата смета дека треба да има помала поддршка за алтернативното производство и нерегистрираните земјоделци да добиваат поддршка за 20% помала од регистрираните земјоделци од предвидените мерки во Програмата. Со оваа мерка ќе се овозможи да се зголеми бројот на регистрирани земјоделци.

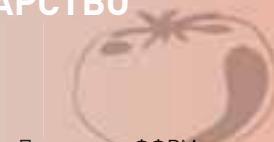
Б.П.М

## ПОЛЕДЕЛСТВО

| Финансиска поддршка за 2010   | Предлог на ФФРМ   |
|---|---|
| 8.000 ден/ха основна поддршка + 2.500 ден/ха за сертифициран материјал<br>0,3 – 20 ха = 100%<br>20,1 – 100 ха = 60%<br>100,1 – 300 ха = 30%<br>> 300 ха = 10% | 14.000 ден/ха<br>од 0,3 до 50 ха - 100%<br>од 50,1 до 200 ха - 70%<br>над 200 ха - 30%<br>ако не се користи сертифициран семенски материјал, поддршката да биде помала за 50% од горенаведената.<br>ориз: 20.000 ден/ха |

## ГРАДИНАРСТВО

| Финансиска поддршка за 2010 | Предлог на ФФРМ  |
|-----------------------------|--|
|                             | 20.000 ден/ха основна поддршка<br>+ 80.000 ден/ха дополнителна поддршка под контролирани услови + 1,5 ден/кг |



Напомена:  
без поддршка по кг

## ЛОЗАРСТВО И ОВОШТАРСТВО

| Финансиска поддршка за 2010   | Предлог на ФФРМ  |
|---|--|
| Постојни лозови насади - 40.000 ден/ха<br>Подигнување на нови лозови насади - 140.000 ден/ха<br>Постојни овошни насади - 18.000 ден/ха<br>Подигнување на нови овошни насади - 90.000 ден/ха | Постојни лозови насади - 60.000 ден/ха<br>Подигнување на нови лозови насади - 140.000 ден/ха<br>Постојни овошни насади - 30.000 ден/ха<br>Подигнување на нови овошни насади - 90.000 ден/ха и 225.000 ден/ха (>2.500 садници/ха) |

## ОВЧАРСТВО

| Финансиска поддршка за 2010 | Предлог на ФФРМ                                  |
|-----------------------------|--|
| 900 ден/грло                | 900 ден/грло + 350 ден/грло предадени во кланица |

## СВИЊАРСТВО

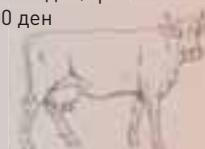
| Финансиска поддршка за 2010           | Предлог на ФФРМ                         |
|---------------------------------------|---|
| 700 ден/маторица<br>1.000 ден/гоеница | 1.500 ден/маторица<br>1.200 ден/гоеница |

## ПЧЕЛАРСТВО

| Финансиска поддршка за 2010                             | Предлог на ФФРМ   |
|---|---|
| 500 ден/пчелно семејство<br>Набавка на матици - 350 ден | 700 ден/пчелно семејство<br>Набавка на матици - 400 ден |

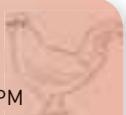
## ГОВЕДАРСТВО

| Финансиска поддршка за 2010 | Предлог на ФФРМ   |
|-----------------------------|---|
| 2.500 ден/грло + 2,5 ден/л  | 25.000 ден/грло<br>(буша, монтафонско, херефорд - 6.000 ден/грло) |



## КОЗАРСТВО

| Финансиска поддршка за 2010 | Предлог на ФФРМ |
|-----------------------------|-----------------|
| 800 ден/грло                | 900 ден/грло    |



## ЖИВИНАРСТВО

| Финансиска поддршка за 2010   | Предлог на ФФРМ   |
|---|---|
| 25 ден/ бројлер<br>несилка<br>3 ден/ еднодневно бројлерско<br>пиле<br>3 ден/еднодневни женски<br>пилиња од јајценосни хибриди | 28 ден/бройлер<br>25 ден/несилка<br>4 ден/еднодневно пиле<br>4 ден/еднодневни женски<br>пилиња од јајценосни<br>хибриди |



## ТУТУН

Критерум: За произведен и продаден ориентален ароматичен ситнолисен тутун од реколта 2010 година во регистрирано тутунско претпријатие-откупувач на тутун  
Висина на поддршка: 60 ден/кг  
Забелешка: Се додека нема јасна стратегија за развој на овој сектор не е можно да се креира политика за субвенционирање.

# Манипулацијата со класите и непочитувањето на договорите – основен проблем

Пишува: Билјана Петровска-Митревска и Моника Талеска



Нездадоволство на тутунопроизводителите, протести, манипулации, инволвирање на политички партии, контрадикторни изјави и решенија од Министерството за земјоделство и Владата, трагикомедија од собраниската седница за тутун. Ова беше сликата што го прикажа откупот на тутун.

По дваесетдневните протести на тутунарите и собраниската седница на која беа најавени нови мерки за успех во годинашниот откуп, штрајкувачкиот одбор ги повика тутунарите да го предаваат родот.

„Да видиме каква е ситуацијата на теренот. Затоа сакаме да назначиме, луѓето да го носат тутунот и сами да се

уверат како оди проценката на реколтата“, изјави Кире Неделковски, претседател на штрајкувачкиот одбор на пелагониските тутунари.

Екипата на „Моја земја“ посети откупни пунктот со цел да види како се одвива динамиката на откупот.

Но, на терен се чини дека единствено се задоволни тутунопроизводителите коишто се кооперанти на Прилепскиот тутунски комбинат.

„Произведовме околу тон и половина. Го предадовме и ни го проценја најрегуларно, немаме никаква забелешка, а и тутунот беше многу квалитетен. Таква беше годината, но и ние секогаш имаме доволно добра домашна манипулација, се грижиме за секое ливче посебно, што се вели, затоа и годинава постигуваме просечна откупна цена од околу 180 денари. Заедно со премијата што ќе ја добијеме, многу сме задоволни, вака ни се исплаќа големата тутунарска мака“, вели Миле Радески, долгогодишен тутунар од Прилеп.

И менаџерите на Прилепскиот тутунскиот комбинат информираат дека откупот тече без какви било проблеми, а просечната цена изнесува околу 168 денари за килограм.

„Се врши откуп на четирите ваги на пунктот во градот и на 16 откупни пунктови во руралните средини. Динамиката

## ФФРМ:

Да не постои манипулација со класите; да се има директни преговори помеѓу откупувачите и фармерите; издавање на откупни белешки со вклучени податоци за бруто-тежината и сите одбитоци кои се направени при откупот. Ова се само дел од предлозите на ФФРМ за решавање на откупот на тутунот.

Една од главните причини за проблемот со тутунот е манипулација со потпишувањето на договорите за реколтата 2010. Како дел од решението, ФФРМ бара да се погледаат договорите и да се направи измена во согласност со правните прописи, при што и двете страни ќе бидат задоволени.

Нужно е потребно и реорганизација на здруженијата со цел да се знае кој во моментот ги брани ставовите на тутунарите. „Министерството за земјоделство треба да ги дефинира правилата за преговарање и да се знае со кого ќе се преговара, а не секогаш со различни здруженија и фармери да се преговара за исти проблеми. Ова не се случува само со проблемот со тутунот, туку и во другите земјоделски сектори“, вели Андрија Секуловски, претседател на ФФРМ.

ФФРМ уште еднаш упати апел да престанат политичките манипулации со тутунарите, а производителите и откупувачите да седнат на преговарачка маса зашто единствено тие, како директно најзасегнати, можат да го решат проблемот со откупот.



на откупот секој ден се зголемува, а просечната цена е 168 денари. Исплатата се врши во рок од 7 до 10 дена од денот на предавањето. Средствата за исплата на реколтата се обезбедени и не очекуваме никакви проблеми", деди-ден е Жарко Христоски, генералниот директор на Комбинатот.

Шерафедин Амедовски, член на УО на ФФРМ и тутунопроизводител, вели дека најголеми проблеми и манипулации

со откупот на тутун има во битолскиот тутунски комбинат „Сокотабак“, „Струмица Табак“ и кавадаречкиот тутунски комбинат „Алијанса“.

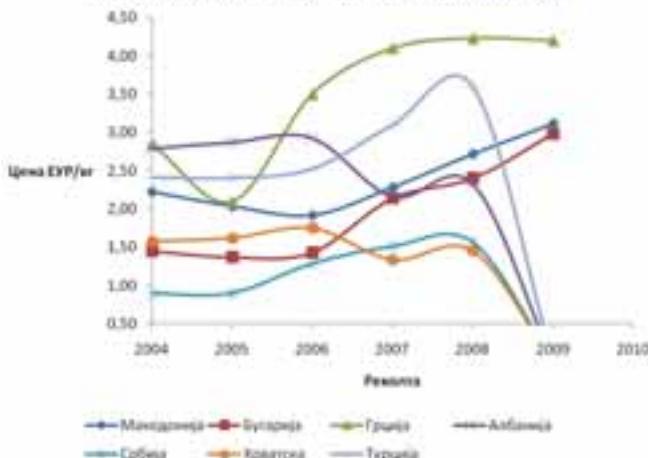
„Тројка А, тројка Б, тоа не е тутун, на што личи ова... многу лошо оди проценката, како може цела година да сме се мачеле и за толку малку пари да го предадеме родот“, вели Драган Петрески, којшто го затекнавме пред откупниот пункт на Алијанса 1. Но, иако незадоволен од откупните цени, тој сепак го предаде тутунот, зашто стравува дека може да скапе или калира, па да му се зголемат загубите.

Пред откупниот пункт пред „Центробабак“ имаше и задоволни тутунари.

„Проценка се врши според квалитетот. Не може да се очекува да се повтори онаа ситуација од лани. За овие количества што досега ги предадов ос-

тварив просечна цена од над 140 денари за килограм и, искрено, задоволен сум. Сметам дека е извршена регуларна проценка, ми останаа уште малку саргии и не очекувам никакви проблеми. Нема за што да реагирам“, вели Дејан Китаноски. Сојузот на тутунски здруженија на Македонија, државниот инспекторат за земјоделство и ресорното министерство со апел: тутунот треба да се предава. Најголем дел од откупениот тутун се извезува (преку 95% од откупените). Просечниот годишен девизен прилив во буџетот по таа основа е околу 70 милиони евра само по основ на извоз на тутун, а заедно со извоз на цигари околу 90 милиони евра. Просечно повеќе од 30 илјади семејства во државата живеат од производство токму на тутунот или околу 120 илјади жители се директно ангажирани во производството на тутун.

Просечни откупни цени во некои соседни земји



Просечни откупни цени на тутун за период 2005-2009 во ЕВРА

| Земја      | Типови тутун | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 |
|------------|--------------|------|------|------|------|------|------|
| Македонија | Ориентален   | 2,23 | 2,04 | 1,92 | 2,29 | 2,72 | 3,12 |
| Бугарија   | Ориентален   | 1,45 | 1,37 | 1,43 | 2,14 | 2,40 | 2,98 |
| Грција     | Ориентален   | 2,85 | 2,10 | 3,50 | 4,10 | 4,23 | 4,20 |
| Албанија   | Ориентален   | 2,79 | 2,87 | 2,93 | 2,16 | 2,32 | —    |
| Турска     | Ориентален   | 2,41 | 2,40 | 2,52 | 3,09 | 3,59 | —    |
| Србија     | Крупнолисен  | 0,90 | 0,90 | 1,29 | 1,51 | 1,56 | —    |
| Хрватска   | Крупнолисен  | 1,58 | 1,62 | 1,75 | 1,34 | 1,45 | —    |

Проф. Златко Арсов - катедрата за специјално поледелство и тутун при Факултетот за земјоделски науки и храна:

Наједноставно и најправилно во овој момент е да се постигне компромис помеѓу двете страни со тоа што просечната откупна цена ќе достигне 175 ден/кг, што сметам дека е поволно и за двете страни. Тоа е најдобро да се направи законски и тоа со анекс на договорот за производство, со зголемување на откупните цени по класи за околу 15-20%. Според мое мислење, пониските класи од 5. до 3.б-класа да се зголемат за 20%, а повисоките за 10 %. Со тоа би се постигнала претходно наведената цена од околу 175 ден/кг. Повисоката цена би се однесувала и за веќе откупениот тутун.

Промената на мерилата за откуп не е исправно решение, бидејќи и да се помалку откупни класи, важна е нивната цена. Што ако се три класи, а во цените помеѓу класите има голема разлика, што е реално за очекување од стручен аспект. Во тој случај ишто не се направило. Треба да се направи дополнување на Законот за тутун со одредби во кои би се дефинирана минималната откупна цена на тутунот за секоја класа поединечно, односно воспоставување на еден вид регулаторна комисија. При одредувањето на минималната откупна цена активно да земат учество државата, научните установи, фармерите и компаниите.

Проф. д-р Борис Анакиев

Ланската криза на пазарот на тутун, изразена со значително намалување на светските преодни залихи за сите типови тутун од 8.382 илјади тони на 6.176 илјади тони тутун, се одрази со зголемена побарувачка на ориенталски тутун. По налог на своите фирми, откупувачите во Македонија се впуштија во трка за откуп на што поголеми количества, не почитувајќи го законот и мерилата за откуп, при што необјективната проценка доведе до силен пораст на просечната откупна цена. Таквата цена кај земјоделците во Македонија предизвика апетити за поголемо производство, додека побарувачката на сиров тутун опадна, па сега откупните претпријатија ги заострија критериумите, што доведе до пониска просечна откупна цена во споредба со ланската. Тука се надоврзува и фактот што голем број производители воопшто не склучиле договор за откуп и го зголемуваат притисокот на незадоволните. Проблемите немаше да се јават со ваква жестина ако заради лична суета оваа година не се фалеше висок државен функционер дека „Владата ќе го купи целото производство на тутун“. Покрај таа несреќна изјава, голем проблем направи и ресорното министерство, кое не го спречи откупот на тутунот надвор од мерилата во 2009 година, потоа неприменувањето на Законот во 2010 година, кога се дозволи одгледување на тутун без покритие со договор, што Законот го санкционира. Најпосле, на сето тоа му кумува желбата и нереалните ветувања на Министерот да посредува и да се меша во интересите на приватните стопански субјекти, што досега не му успеа. Тој е виновен и за фактот што земјоделците во Македонија немаат вистински авторитетни претставници. Наместо тоа, министерот мора да дава придонес кон тоа земјоделците да се организираат во кооперативи за да го поевтират своето производство, да придонесе за едукација на земјоделците, особено во насока на односите на пазарот, за тоа дека слободниот пазар и конкуренцијата се важни институции кои ќе нè доближат до стандардите на ЕУ.

# Како да се направи правилно пикирање

Пикирањето најчесто се врши во саксии или во контејнери со поголеми димензии на отворите заради поголем вегетационен простор

Пишува: дипл. инж. агроном Савка Маркудова



Густиот расад од раноградинарски растенија кој е засеан од семка во топла леа, т.н. „мајка“, или контејнер, по 3-4 недели се пикира. Најраспространет начин на одгледување на густ расад е преку контејнерски систем.

Најповољна фаза за пикирање е „крстосувањето“ односно добро развиени котиледони листови и појава на првиот пар на вистински листови. Со пикирањето се овозможува соодветен вегетационен простор за нормален раст и развој на растението.

Пикирањето најчесто се врши во саксии или во контејнери со поголеми димензии на отворите заради поголем вегетационен простор.

Пикирањето во саксии е со пречник од 10 до 12 см. Се користат саксии од пластика, керамика, хартија и тресетни. Саксиите имаат предност со можноста за повремено разредување заради зголемување на вегетациониот простор, како и одложување на расадувањето во случај на појава на ниски температури.

Се користат контејнери од стиропор или пластика со различен пречник на отворите (6x6 см, 8x8 см или, ако е округла форма, 6-8 см). Контејнерите од пластика се потрајни и можат да се користат повеќе години. По користењето може да се дезинфицираат и при складирањето за идната година зафаќаат малку простор. Стиропорните контејнери се полесни за манипулирање во текот на расадувањето и подобро ја задржуваат топлината и влагата на субстратот во однос на пластичните, но потешкото се дезинфицираат пред повторна сеидба, а при складирањето зафаќаат повеќе простор и може да претрпнат оштетување од глодари и птици.



## Нега на пикираниот расад:

Расадот треба да се наводнува според потребите и климатските услови. Водата за наводнување не треба да биде студена, туку нејзината температура да изнесува 18-20°С.

За прихранување на расадот може да се користат повеќе видови на фолијарни, кристални или други минерални губрива. Фолијарните губрива се нанесуваат со прскање на растенијата, а другите растворени во водата за наводнување. По прихранувањето со растворени губрива во водата за наводнување, треба добро да се полеат листовите со вода за да не се задржи остаток од губривата на листовите. Младите растенија многу позитивно реагираат на додавањето на основните макро и микроелементи, хумусни киселини и други додатоци кои се содржат во повеќе видови специјални губрива. Во овој период се користат повеќе губрива во кои преовладува фосфорот и хумусната киселина.

Во текот на вегетацијата треба да се применува превентивна заштита на расадот за да се спречи појава на болести. Доколку се забележи заболено растение, тоа треба да се отстрани.



Расад од красавици во трештени коцки



Пикирање на расад од домаќ во саксии



Пикиран расад од йијер

Заштитниот простор во кој се произведува пикираниот расад треба да има услови за загревање и одржување на оптимална температура. Конструкцијата на заштитниот простор треба да овозможи непрекено проветрување со кое се регулира температурата и влажноста на воздухот и смесата. Во натамошната нега на расадот преку редовно и правилно проветрување треба да се обезбедат оптимални услови за развој на растенијата, а освен тоа и услови кои не се погодни за развој на патогените и штетници, како што е високата влажност на воздухот и супстратот.



Гошов расад за пикирање



Пикиран расад



*ProCredit Bank*

Со убаво да  
се служите!



Во соработка со сите дилери на механизација:  
Синекс-Битола, Евростил-Битола,  
АгроВодина-Скопје, Еурополог-Тетово,  
БД Интеркар-Скопје, Хемометал-Битола.

## КРЕДИТ ЗА АГРОМЕХАНИЗАЦИЈА



- ПОВОЛНИ УСЛОВИ
- МИНИМУМ ДОКУМЕНТАЦИЈА
- БРЗА ПРОЦЕДУРА



02 / 2446 000

# За добар расад е потребна топлина и не многу влага

**Ванка и Стојан во три пластеника годишно произведуваат од 1.500 до 1.600 марули, 50-60 снопа кромид и нешто помалку лук**

Пишува: Антоанела Димитриевска

И покрај тоа што е зимски период, во трите пластеници на Ванка и Стојан Ристови, коишто се наоѓаат во близина на Велес, изгледа како пролет. Сè е раззеленето. Марулите, младиот кромид и лукот даваат посебна свежина не само со пријатниот мирис, туку и со самиот изглед. Овој пластеник уште поубаво изгледа напролет, велат Ристови, кога тук се застапени пиперките, доматите, краставиците, модрите патлицани и морковите.

Тие сами ги направиле трите пластеници пред десетина години откако виделе како тоа го прават нивните подалечни соседи од Башино Село. Најпрво купиле цевки, ги свиткале и им поставиле најлони, кои ги менуваат на секои три години, и вовеле систем капка по капка, од коишто се многу задоволни. Сега располагаат со три пластеника на 1.600 квадратни метри од кои едниот им е уништен од невремето што го зафати Велес кон крајот на минатата година, но велат дека ќе го поправат и напролет пак ќе садат во него.

За најголемиот дел од работите во пластениците се грижи Стојан, кој откако добро ќе ја изора и подготви почвата, ги сее марулите, кромидот и лукот на крајот на октомври и по десетина дена, кога ќе никне расадот, ги расадува во пластениците. Марулите ги бере од средината на декември до крајот на јануари, а потоа го бере и младиот кромид и лукот. Пресметува дека годишно произведува по 1.500-1.600 марули, 50-60 снопа кромид и нешто помалку лук. Дел продава на пазарите во Велес, а дел во Скопје, на трговци кои понатаму ги пласираат неговите производи.

Откако ќе завршат со зимското производство, Ристови почвата во пластеникот ја одмораат еден месец и во април пак расадуваат. Семето за расад за пиперки и домати го сеат по Нова година. Винка советува дека за добар расад е потребно

многу топлина и вода, ама не многу влага. Тие за полевање на пластениците донеле чиста вода со црево долго 400 метри од населбата Дурутовец. Ванка објаснува дека по сеењето и добрата грижа, расадот за домати и пиперки стасува за една недела, по што треба да се пикира.

„Во почетокот на февруари се расадува ако сакаш да имаш рано производство, но затоа треба и да го затопствуваш со кумбиња, што бара дополнителни трошоци“, велат Ристови. На Ванка и Стојан им е убаво тута, кај пластеникот, далеку од градската врева, а и дополнително заработкаат. Ако напорно работите, можете и дополнително да заработкаат за пристојна живејачка во овие кризни времиња, велат вредните домаќини.



# Сузбијање на

За време на производството на расад и расадувањето на градинарските култури значителни штети можат да направат голем број почвени инсекти, како на пример: гунделите (Scarabaeidae), скочибубите (Elatereidae) и совиците (Noctuidae), кои спаѓаат во редот на тврдокрилци и пеперутки кои во стадиум на ларва, гасеница или кукла причинуваат штети на подземните и приземните делови на растението

Пишува: дипл. инж. агр. Стојан Глигоров

**К**ако што ни е познато, штетниците се шират од посевот на соседот кон посевот на другиот сосед посекан со градинарски култури, што значи дека не знаат за граница или меѓа и затоа непознавањето на проблемот од страна на некои производители може да направи големи штети. На ваков начин се намалува приносот и квалитетот, создаваат индиректни повреди или рани кои подоцна се нападнати од разни паразити.



Ларвата на гунделот се вика грчица, поради згрчениот облик на телото. Возрасниот инсект полага јајца од кои излегуваат ларви-грчици кои можат да достигнат должина и до 6 см. Ларвите, чиј стадиум трае подолго време, се хранат со семе и корења од растението од градинарските култури. Штетите се посебно изразени кај зеленчукот каде што површината била под луцерка и на овие површини може да се сретнат поголем број ларви од овој штетник. Плодородот е една од мерките за заштита или намалување на бројот на штетникот. Се употребува земјиштен инсектицид Galition G-5, Dursban 5G (600-700g/100m<sup>2</sup>) со задолжителна инкорпорација пред сеидбата или сеидба во редови или по целата површина бидејќи грчицата има способност да ми-

грира хоризонтално во потрага по храна и вертикално кога се спушта подлабоко во земјата кога има поголема суша.



Ларвите на скочибубата се викаат жичени или телени црви, поради изгледот на телото кое е долго и тенко со жолтеникава боја и наликува на парче од жица. Возрасниот инсект е со темна боја и издолжено тело. Кога ќе се погледне на опачината, тој отскокнува и се свртува на нозе и затоа го добиле името скочибуби. Возрасниот инсект причинува штети на градинарските култури. Ларвите се хранат со младите коренчиња под почвата и навлегуваат во внатрешноста на кореновиот систем. Тешко се уништуваат поради еластичноста и цврстината на нивното тело. Се уништуваат со истите средства како и ларвите грчици: Dursban 5G(600-700g/100m<sup>2</sup>), којшто е прилично ефикасен.



Гасеници подгризуващи-совици, од редот Noctuidae, ги има во поголем број и видови кои го подгризуваат приземниот дел на растенијата близку до

површината или нешто над површината. Тоа се гасеници чиј возрастен инсект е пеперутка со сива боја и тешко се разликува со бојата од почвата. Имаат мазно тело и при допир се замотуваат во круг. Активни се во предвечерните, вечерните часови и во текот на ноќта и тешко се наоѓаат бидејќи дење се скриени на скришни места. Нападнатите растенија, поради оштетените спроводни садови, пожолтуваат и се сушат. Гасеницата е малку осетлива на инсектициди, посебно кога ќе пораснат поголеми. За тоа сузбијањето треба да се спроведе додека сè уште се мали и задолжително треба да се следи летот на пеперутката. Се третира со Talstar 10 EC (0,05%), Karate 0,02%, Decis 2,5 EC (0,05%), а од земјишните инсектициди Galition G5 или Dursban 5G почвен контактен инсектицид и се применува (600-700g/100m<sup>2</sup>).



Ровец (Gryllotalpa gryllotalpa) – крупен инсект со должина до 5 см со жолто-костенлива боја и со изразени предни нозе кои му служат за копање. Ларвите се многу слични на возрасниот инсект со тоа што се нешто помали. Ровецот го гризе кореновиот систем и кореновиот врат. Во стаклениците и пластениците се пренесува со органското арско губре. Тој е опасен штетник скоро за сите полјоделски и градинарски култури. Најголеми штети прави во производството на расад во топли леи во пластениците и тоа во почетокот на пролетта кога има повољна температура. По парењето женката полага јајца во почвата. Како мерка за заштита, производителот треба да води контрола при внесувањето на арското



# ПОЧВЕНИТЕ ИНСЕКТИ

губре во пластениците. Со примена на земјишни инсектициди, на пример Dursban 5G, се постигнуваат големи резултати, како и кај другите почвени штетници, како и со употребата на Galition G-5 пред сеидбата со инкорпорација и во текот на сеидбата.

**Полжави (Gastropoda).** Можат да бидат значајни штетници на полјоделските и градинарските култури или посеви на подрачја каде што е многу влажно, во стакленици и пластеници. Главно, штетите ги нанесуваат полжавите наречени голи полжави. Тие се хранат со грицање на сочните листови на младите растенија на расадот, а подоцна со листовите салата, зелка, спанаќ итн. Тие ги напаѓаат сите градинарски култури освен кромидот и лукот. За нормален развој на полжавите потребна е температура од 12° до 22°C и умерена влажност. Се уништуваат со интегрални мерки под кои се подразбираат отстранување на сите поволни мерки за развој. Хемиските средства за заштита од полжави се нарекуваат Лимациди. Најчесто се во облик на гранули кои се расфрајаат околу растението и тоа во вечерните часови кога почнува активноста

на полжавот. Но, треба да се знае дека не се ставаат директно на растението. Кај нас во продажба се наоѓа препаратот Mesurol granulat (30-50g/ar). За уништување на полжавот во некои земји се употребува паста во вид на гел на база на сапун.



## АГЕНЦИЈА ЗА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО И РУРАЛНИОТ РАЗВОЈ

### ПРЕТХОДНА НАЈАВА

за објавување на трет Јавен повик за доставување на барања за користење на средства од петтата компонента на Инструментот за претпристапна помош за рурален развој на Европската Унија (ИПАРД Програмата 2007-2013)

Владата на Република Македонија и Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој ги известуваат сите заинтересирани правни и физички лица дека во **втората половина на февруари 2011 година** ќе се објави Трет Јавен повик за доставување на барања за користење на финансиски средства од петтата компонента на Инструментот за претпристапна помош за рурален развој на Европската Унија (ИПАРД Програма за периодот 2007-2013 година "Службен весник на Република Македонија" број 83/2009 од 03.07.2009 година).

Целта на ИПАРД Програмата 2007-2013 е преку соодветни мерки за поддршка на земјоделството и руралниот развој да се подобри конкурентноста на земјоделското производство и земјоделско-предприемачкиот сектор, преку нивно усогласување со стандардите на Европската унија и постигнување на одржлива животна средина и социо-економски развој на руралните средини преку поттикнување на економската активност и зголемување на можностите за вработување.

Финансиските средства од ИПАРД Програмата 2007-2013 во врска со спроведување на Третиот Јавен повик од февруари 2011 година се наменети за следните мерки:

**Мерка 101 -** Инвестиции на земјоделските стопанства со цел нивно преструктуирање и надградба за постигнување на стандардите на Европската Унија,

**Мерка 103 -** Инвестиции за преработка и маркетинг на земјоделските и рибни производи со нивно преструктуирање и надградба за достигнување стандардите на Европската Унија, и

**Мерка 302 -** Диверзификација и развој на руралните економски активности.

Планираните финансиски средства за спроведување на третиот Јавен повик изнесуваат вкупно **20.720.000,00 ЕУР** од кои 75% се придонеси од ЕУ и 25% се придонеси од Буџетот на Република Македонија, кои ќе бидат пресметани во денарска прометвредност со важечки курс за месец февруари 2011 година.

Правилата за користење на финансиските средства од ИПАРД Програмата 2007-2013 налагат претходно склучување на договор на потенцијалните корисници со Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој и реализација на одобрената инвестиција согласно претходно договорените услови. Контролата на лице место и спроведувањето на надзорот над договорот извршуваат овластени лица од Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој и релевантни институции од Република Македонија за управување, спроведување и контрола на ИПАРД и Европска Унија.

Начинот и постапката за користење на финансиска поддршка од ИПАРД Програмата 2007-2013 се пропишани во Уредбата за начинот и постапката за користење на финансиска поддршка за мерки за рурален развој финансирани од петтата компонента на Инструментот за претпристапна помош за рурален развој на Европската Унија ("Службен весник на Република Македонија" број 112/2009 од 09.09.2009 година).

Огласот ќе трае **45 дена** од денот на објавување на Јавниот повик во дневните весници.

**НАПОМЕНА:** Потребната документација за подготвотка и поднесување на барања, вклучително и Упатствата за корисниците на средства од ИПАРД

Програмата 2007-2013 ќе бидат ажурирани и објавени на веб страницата на Агенцијата во периодот до објавување на Јавниот повик.

Подетални информации во врска со типовите на инвестиции, критериите за добивање на финансиска поддршка, висината на поддршката по мерки заинтересираните можат да ги добијат во

**Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој**

Телефон: 02 3097-460

Факс: 02 3097-454

e-mail адреса: ipardpa.info@ipardpa.gov.mk

[www.ipardpa.gov.mk](http://www.ipardpa.gov.mk)

**Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство**

Тело за управување со ИПАРД

Телефон: 02 3109-809

Факс: 02 3110-887

e-mail адреса: info@ipard.gov.mk

[www.ipard.gov.mk](http://www.ipard.gov.mk)

**Агенција за поттикнување на развој во земјоделството**

Телефон: 047 228-330

047 228-370

[www.agencija.gov.mk](http://www.agencija.gov.mk)

**секој работен ден од 8:30 до 16:30 часот**

Информации за изготвување и доставување на барања, како и практични совети за аплицирање, заинтересираните земјоделски производители можат да добијат во регионалните центри на Агенцијата за поттикнување на развој во земјоделството. (Контакт листа на регионални центри и надлежни лица е објавена на веб страниците на надлежните институции.)

# НОВА ТЕХНОЛОГИЈА ЗА ГУБРЕЊЕ РАСТЕНИЈА



## ТЕЧНО ОРГАНСКО МИКРОБИОЛОШКО ГУБРИВО ОД КАЛИФОРНИСКИ ЦРВИ



ПОГОЛЕМ РОД  
ЗА МИН. 20%

ПОМАЛКУ БОЛЕСТИ  
ЗА МИН. 50%

- ГИ СОДРЖИ СИТЕ МАКРО И МИКРО ЕЛЕМЕНТИ, ИМА ГОЛЕМ ПРОЦЕНТ НА ОРГАНСКА МАТЕРИЈА, И ОГРОМНА КОНЦЕНТРАЦИЈА НА ПОЧВЕНИ (КОРИСНИ) МИКРООРГАНИЗМИ

- ВО ЕДЕН МИЛИЛИТАР ОД БИОФЛОРОТ ИМА ПОВЕКЕ ОД 100 МИЛИЈАРДИ КОРИСНИ ПОЧВЕНИ МИКРООРГАНИЗМИ.

- ПОЧВАТА И ВОЗДУХОТ СЕ НЕИС-ЦРПЕН ИЗВОР НА СИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ПОТРЕБНИ ЗА РАСТОТ И РАЗВОЈОТ НА РАСТЕНИЈАТА. НАЈГОЛЕМИОТ ДЕЛ ОД ОВИЕ ЕЛЕМЕНТИ СЕ ВО НЕДОСТАПНИ ФОРМИ ЗА РАСТЕНИЈАТА.



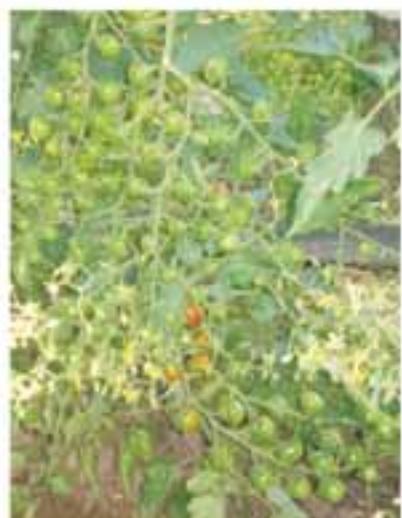
- ВО ПРИРОДАТА ПОСТОЈАТ МИКРООРГАНИЗМИ КОИ НЕДОСТАПНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ЗА РАСТЕНИЈАТА ГИ ПРЕТВОРААТ ВО ЛЕСНО ДОСТАПНИ ФОРМИ, НО ЧОВЕКОТ ГИ УНИШТИЛ

- МИКРООРГАНИЗМИТЕ ОД БИОФЛОРОТ НЕДОСТАПНИТЕ ФОРМИ НА АЗОТ, ФОСФОР, КАЛИУМ И ДРУГИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ГИ ПРЕТВОРААТ ВО ЛЕСНО ДОСТАПНИ ФОРМИ ЗА РАСТЕНИЈАТА. ТИЕ ЗА ВРЕМЕЕ ОД ЕДНА ГОДИНА НА ЕДЕН ХЕКТАР ПОВРШИНА ОД ВОЗДУХОТ И ПОЧВАТА СИНТЕТИЗИРААТ И ЗАДРЖУВААТ ВО ПОЧВАТА 120 -140 КГ. АЗОТ ( ВО ЕДНА ВРЕЌА N, P, K - 15,15,15 ИМА 7,5 КГ. АЗОТ )



ОВИЕ МИКРООРГАНИЗМИ ВО НАЈГОЛЕМ ПРОЦЕНТ КЕ ГИ УНИШТАТ ПАТОГЕНИТЕ МИКРООРГАНИЗМИТЕ КОИ ГИ ПРЕДИЗВИКУВААТ РАСТИТЕЛНИТЕ БОЛЕСТИ

БИОФЛОРОТ ЈА  
ОБЕЗБЕДУВА И  
БАЛАНСИРА ИСХРАНАТА  
НА РАСТЕНИЈАТА НА  
СОСЕМА ПОИНАКОВ НАЧИН  
ВО ОДНОС НА  
КЛАСИЧНИТЕ ГУБРИВА



ИНФОРМАЦИИ НА: 070 /62 33 43; 078/ 39 55 99; 075 / 39 55 99  
[www.bioflor.com.mk](http://www.bioflor.com.mk) e.mail: [info@bioflor.com.mk](mailto:info@bioflor.com.mk)

# Зимска заштита на овошките



Пишува: Благој Шоповски, дипл. земјоделски инженер

**З**а добро производство и продуктивност на овошките големо значење има хемиската заштита, која почнува уште во периодот на мирување, против презимувачките форми на габични заболувања со бакарното средство „Funguran OH“ во комбинација со системскиот инсекто-акарцид „Perfekthion“. Пред и во периодот на цветање се јавуваат проблеми со сушењето на цветовите, а со тоа и неможност на овошките да го извршат цветањето. За таа цел се употребува „Indar“ или „Signum“, а за штетните инсекти употребуваме „Fastac“. Препараторот „Fastac“ е репелент за пчелите и на тој начин се спречува штетното влијание врз нив.

Кога станува збор за праските, по завршеното цветање се извршува проредувањето со цел да се добие контролиран број плодови кои ќе бидат и правилно распространети по самите гранки, но во тој случај се прават рани од скинатите плодови, па можна е појава на монилија. За да се спречи оваа болест, треба да се употребува препараторот „Indar“ или „Signum“ кој во исто време ја сузбива и пепелницата. Кадравоста на листовите на праската (*Taphrina deformans*) успешно се сузбива со препараторот „Delan“, а штетните инсекти, како што се молците, вошките и слично, се уништуваат со препараторот „Nurelle D“.

Препараторот „Signum“ може да го употребиме и во периодот на порастот на плодовите кога се сузбиваат повеќе заболувања во исто време (сипаница, пепелница, монилија). Штетните инсекти кои во текот на вегетацијата ги развиваат своите наредни генерации успешно може да ги редуцираме под економскиот праг на штетност со инсектицидите како што се „Perfekthion“ или „Nurelle D“.

Сачменката, кадравоста и сипаницата кај овошните видови одлично се контролираат со „DithaneM45“ или „Polyram“. За уништување на штетните пажачиња потребно е да се употреби соодветен акарцид. Пред самата берба треба да се употреби препараторот „In-

dar“, кој во значителна мера го штити плодот во периодот на чување од берба до консумацијата. За успешно решавање на проблемот со плевелите може да се употреби препараторот „Dominator“, кој е тотален хербицид, а за сузбивање на плевелите во младите насади до три години се употребува селективен хербицид - „Focus ultra“. Сите горенаведени препаратори се дозволени за употреба. Без никаква законска пречка може да се декларираат во извозната декларација на плодовите и нивните преработки затоа што се на позитивната листа на препаратори во Европската Унија.



# Доењето значајно

Лактацијата започнува за време на прасењето, како и неколку часа претходно. Млечната жлезда (вимето) кај комерцијалните раси на свињи се состои од 12 до 18 мамарни комплекси (цицки), додека исклучок е кинеската раса „меишан“ која има 22 мамарни комплекси. Лактацијата се одвива во неколку фази: колострална, асцедентна, плато и десцедентна фаза.

Пишувач: Бранко Ангеловски, доктор по ветеринарна медицина

**Н**овороденото прасе е комплетно зависно од млекото на маторицата како извор на протеини за раст, енергија за одржување на телесната температура и имуноглобулини за заштита од инфекции. Млекото на маторицата содржи најдобри хранливи материји за потребите на новородените прасиња. Недоволното количество на млеко кај маториците доведува до намалување на растот на прасињата цицалчиња, како и до зголемување на процентот на смртност во леглото.

Доењето во текот на лактациите период е од голема важност за растот и развојот на прасињата. Лактацијата започнува за време на прасењето, како и неколку часа претходно. Млечната жлезда (вимето) кај комерцијалните раси на свињи се состои од 12 до 18 мамарни комплекси (цицки), додека исклучок е кинеската раса „меишан“ која има 22 мамарни комплекси. Составот, како и количеството на млеко во текот на лактацијата, се менува. Лактацијата се одвива во неколку фази: колострална, асцедентна, плато и десцедентна фаза. Во интензивното свињарство обично не се достигнува десцедентната фаза поради тоа што прасињата се одбиваат најдоцна 28 дена од прасењето. Првото млеко

се нарекува колострум. Колострумот се излачува неколку часа пред прасењето, како и првите неколку дена по прасењето. Оваа фаза се нарекува колострална фаза и се карактеризира со зголемено количество на протеини за разлика од нормалното млеко кое содржи поголемо количество на масти и шеќери (лактоза). Во оваа фаза на лактацијата важно е новородените прасиња, најдоцна 24 до 36 часа од раѓањето, да ги примат имуноглобулините (протеини кои служат за заштита од инфекции) со цел да се заштити леглото од инфекции кои се во непосредната околина на прасињата. Колостралната фаза завршува од 12 до 24 часа по првото доење. По периодот на лачење на колострумот започнува фазата на лачење на нормално млеко која се карактеризира со четири фази:

1. Прасињата започнуваат силно да го масираат вимето што претставува важен момент за активирање на ослободувањето на окситоцинот кој дејствува на ослободувањето на млекото. Додека трае оваа фаза прасињата најчесто се борат и се многу гласни. По 1-3 минути од масирањето на вимето (најдолго време од сите цицаци), маторицата го зголемува степенот на гровтање кој претставува сигнал за ослободување на окситоцинот;

2. Кога прасињата ќе го слушнат сигналот (гровтањето) се смируваат и ги држат своите усни на боцките од млечната жлезда чекајќи го својот оброк;
3. При започнување на испуштањето на млекото, прасињата цицаат со рапидно движење на вилиците;
4. По периодот на ејекција на млеко кој трае многу кратко, 40 секунди, прасињата продолжуваат да го масираат вимете уште некое време.

Оваа фаза, која се нарекува и асцедентна (качувачка), го достигнува својот максимум на десеттиот ден од лактацијата. По оваа фаза следува плато-фазата која се јавува по десеттиот ден, кога лактацијата е максимална. Фреквенцијата на цицање просечно се случува на секои 60 минути, ејекцијата на млеко (испуштање на млекото од млечната жлезда) трае од 40 до 100 секунди, додека цицањето просечно трае од 4 до 5 минути. Предните цици продуцираат повеќе млеко за разлика од задните. Дневното и вкупното количество на млеко кое се добива е пропорционално на бројот на прасиња во леглото. Количеството на млеко е највисоко на десеттиот ден од лактацијата поради фактот дека фреквенцијата на цицање се зголемува при што се зголемува и



# за развојот на прасињата

количеството на млеко. Фреквенцијата на цицање се зголемува за два пати ако се спореди вториот ден со десеттиот ден од лактацијата, односно на вториот ден прасињата цицаат 17 пати во текот на 24 часа, наспроти 35 пати во текот на 24 часа на десеттиот ден од лактацијата. Поголеми и повитални прасиња стимулираат поголемо ослободување на млеко за разлика од помалите и послабо виталните прасиња. Најчести проблеми што може да се јават во текот на лактацијата се намалено лачење (хипогалакција) како и непостоење на лачење на млеко (агалакција). Најчестите причини за овие несакани појави може да бидат примарни, како хормоналниот дисбаланс, кога се пропуштаат млади назимки и со мала телесна маса, агалактични мајки поради генетски причини и др. Како секундарни причини се јавуваат: воспаление на млечната жлезда, синдромот MMA (маститис-метритис-агалакција-комплекс), квалитативно и квантитативно слаба исхрана, повреди на млечната жлезда од острите секачи и очијаци кај прасињата, мал број на живородени прасиња, слабо витални прасиња, стрес, недостиг на вода за пиење, фебрилни состојби кај маторицата и др. При појава на овие несакани состојби доаѓа до намален раст на прасињата, голем процент на смртност во леглото од инфекции и хипогликемија, мал број на одгледани прасиња, поголем број на закржлавени прасиња.

## Фактори за добра лактација

За да се избегне појавата на несакани состојби (коишто се претходно споменати) потребно е маториците во текот на периодот на спрсност и по прасењето соодветно да се подгответ. По прасењето препорачливо е да се скратат за 3 до 4 ми острите очијаци кај прасињата за да не ја повредат млечната жлезда. Времето на првото припуштање кај назимките е од голема важност за правилен развој на млечната жлезда во текот на спрсниот период. По правило, назимките се припуштаат на телесна маса од 120 кг и возраст од 6 до 7 месеци. Хранливите материји кои се потребни за синтеза на млеко доаѓаат од исхраната на маторицата како и од сопствените резерви на телото. Исхраната во текот на спрсноста, како и во текот на дојниот период, треба да биде под посебен режим. Во последната третина на спрсноста кај маториците и назимките треба да се зголеми нивото на исхрана поради зголемениот раст на плодовите, како и заради правилен развој на млечната жлезда. Два до три дена исхраната се намалува и на денот на прасење воопшто

не се дава храна. Водата е постојано достапна. По прасењето исхраната постепено се зголемува со цел да ги задоволи потребите за лактација. Вкупното дневно количество на млеко кое се добива кај маториците во просек изнесува 7 до 8 кг, додека кај поблагородните раси може да достигне 10 кг (10-12 прасиња во легло). Енергијата што треба да ја прими една маторица која е во лактација изнесува 12 до 13 MJ на килограм храна. Количеството на храна е зависно од бројот на прасиња во леглото. Докажано е дека 65 до 70% од вкупната енергија што маторицата ја внесува преку исхраната служи за синтеза на млеко. За секое прасе во леглото потребни се дополнати 0,4 кг храна плус 2 до 3 кг храна за потребите на мајката. Количеството вода што треба да се внесе игра голема улога во синтезата на млеко. Дневното количество вода се зголемува постепено и достигнува 20 до 35 литри на ден. Доволната застапеност на целулозни влакна во исхраната кај маториците неколку дена пред периодот за прасење влијае поволно за одржување на то-нусот (напнатост) на сидот на цревата кој е важен во периодот по прасењето да не се појави опстипација (затвор). При појава на затвор маторицата го губи својот апетит и како резултат на тоа се намалува продукцијата на млеко. Пиењето на доволно количество вода, исто така, го превенира појавувањето на опстипацијата. Маториците кои се во лактација имаат многу повисока телесна температура отколку маторици кои се спрасни. Ова покачување на телесната температура се јавува како резултат на исхраната која е ад либитум (исхрана по желба) кај маториците во лактација за разлика од спрсните маториците. Поради високата исхрана и поинтензивната метаболитичка активност се создава повисока температура. Високата подложност на топлотен стрес, посебно кај маториците во лактација, се должи на големата телесна тежина при што оддавањето на температурата се одвива отежнато. Најчеста причина за смрт кај маториците (со тоа и губење на целото легло) при топлотен стрес е откажување на работата на срцето. Високата амбиентална температура во текот на лактацијата доведува до намалено земање на храна што доведува до намалување на телесната маса, намалена продукција на млеко и намален раст кај прасињата. За да се избегнат овие појави потребно е температурниот амбиент во прасилиштето да биде 19-21°C и да не ја надмине горната критична амбиентална температура која изнесува 25°C.



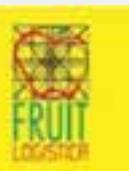
## ПОВАЖНИ ЗЕМЈОДЕЛСКИ САЕМИ ВО 2011



### ZOOTECNIA

Седми интернационален сајам за сточарство  
3 - 6 февруари 2011 година  
Солун, Грција

Грција  
[www.helexpo.gr](http://www.helexpo.gr)



### FRUIT LOGISTICA

Меѓународен сајам на свежо овошје и зеленчук  
09 - 11. февруари 2011 година  
Берлин, Германија

Германија  
[www.fruitlogistica.de](http://www.fruitlogistica.de)



### ТРЕТ ДРЖАВЕН ПЧЕЛАРСКИ САЕМ

12-13 февруари 2011 година  
Белград, Србија

Србија  
[www.spos.info](http://www.spos.info)



### BURSA FOOD / FOOD-TECH FAIR

Сајам за храна и нивна технологија  
24 - 27 Февруари 2011 година  
Бурса, Турција

Турција  
[www.tuyap.com.tr](http://www.tuyap.com.tr)



### AGRA

Меѓународен земјоделски сајам  
9-13 март 2011 година  
Пловдив,

Бугарија  
[www.fair.bg](http://www.fair.bg)



### BIOLOGICA

Четврти сајам за органско земјоделство Солун  
11 - 19 март 2011 година  
Солун, Грција

OENOS  
трет интернационален  
сајам за вино  
11 - 14 март 2011 година Солун, Грција

Грција  
[www.helexpo.gr](http://www.helexpo.gr)



### DETROP

21 меѓународен сајам за храна и пијалаци  
11 - 14 март 2011 година  
Солун, Грција

Грција  
[www.helexpo.gr](http://www.helexpo.gr)



### VINOVITA

Сајам за вино  
23-26 март 2011 година  
Загреб, Хрватска

Хрватска  
[www.zv.hr](http://www.zv.hr)



### PROWEIN

Меѓународен сајам на вино и алкохолни пијалаци  
27-29 март 2011 година  
Дизелдорф, Германија

Германија  
[www.prowein.de](http://www.prowein.de)



### 78. МЕЃУНАРОДЕН ЗЕМЈОДЕЛСКИ САЕМ

од 14 до 21 мај 2011 година  
Нови Сад, Србија

Србија  
[www.sajam.net](http://www.sajam.net)



### BURSA AGRICULTURE 2011

9 меѓународен сајам за земјоделство  
14 - 18 Септември 2011  
Бурса, Турција

Турција  
[www.tuyap.com.tr](http://www.tuyap.com.tr)



### EURASIA PACKAGING 2011

Седумнаесетти меѓународен сајам за амбалажа  
15 - 18 Септември 2011  
Истанбул, Турција



### ISTANBUL FOOD-TECH 2011

Шестти меѓународен сајам за храна пијалаци и опрема  
за храна 15 - 18 Септември 2011  
Истанбул, Турција

Турција  
[www.tuyap.com.tr](http://www.tuyap.com.tr)



### AGROFUD

Меѓународен сајам за широка потрошувачка  
8-12 ноември 2011  
Скопје, Македонија

Македонија  
[eragrupa.mk/mk/SkopjeFair](http://eragrupa.mk/mk/SkopjeFair)



### AGRITECHNICA

Меѓународен сајам на земјоделска механизација  
15-19 ноември 2011  
Хановер, Германија

Германија  
[www.agritechnica.com](http://www.agritechnica.com)



### FOODIST

Петти интернационален сајам за храна и пијалаци  
08 - 11 Декември 2011  
Истанбул, Турција

Турција  
[www.tuyap.com.tr](http://www.tuyap.com.tr)



### AGROEURASIA FAIR 2011

Шестти интернационален сајам за земјоделство  
15 - 18 Декември 2011  
Истанбул, Турција



### TRACTOR RELATED INDUSTRY 2011

Втор сајам за трактори и земјоделска механизација  
5 - 18 Декември 2011  
Истанбул, Турција



### EURASIA STOCK BREEDING 2011

Втор сајам за сточарство 5 - 18 Декември 2011  
Истанбул, Турција

Турција  
[www.tuyap.com.t](http://www.tuyap.com.t)

За сите заинтересирани пријавување:

Главна канцеларија Скопје  
02 30 99 042  
РЦ Струмица Тел: 034-340425

РЦ Битола Тел: 047-225635  
РЦ Кочани Тел: 033-278475  
РЦ Гостивар : 042-218157



# Тракторите опасни за живот

Пишува: Билјана Петровска-Митревска

Пред една година имав сообраќајна несреќа со мојот трактор. Имав среќа што заработкаив само скршеница на раката и помали модрици по телото. Несреќата се случи кога превезував жито во вреќи од нивата до амбарот. Со цел да се враќам помалку пати, приколката ја товарев максимално колку што собира, па дури и со помошни даски ја зголемив нејзината длабочина со цел да собере повеќе вреќи. Проблемот настана на една надолнина кога тракторот и приколката изгубија рамнотежа и се превртија на десната страна. Целиот товар заврши во долот близу патот, а голема среќа имав јас бидејќи некако отскокнав и успеав да не завршам под тракторот. Оттогаш ја научив лекцијата - подобро ќе се вратам десет пати до нивата отколку пет. Можот живот веќе не го ставам на ваков ризик. Ова е приказната на Драги Трајковски, фармер од Куманово која, за среќа, има позитивен крај без човечки жртви.

Во полоша ситуација се најде Милорад Стефановски, земјоделец од општина Липково, кој имал несреќа на пат со својот трактор. „Со мојот трактор возев низ селото ноќно време кога одзади ме удри автомобил. Јас бев виновен. Немав никакво осветлување на тракторот. Немав сигнализација. Тракторот ми е стар и што се расипалоникогаш не се поправило. Од вакво невнимание ќе предизвикав трагична несреќа. За среќа, овој пат имаше само материјална штета“, вели Стефановски.

Ваквото невнимание, немањето едукација и непочитувањето на правилата ги зголеми сообраќајните незгоди предизвикани од трактори во РМ, така што од 2003 година до септември 2010 година 431 сообраќајни незгоди се предизвикани од возачи на трактори. За истиот период вкупно настрадани возачи на трактор се 311 од кои 37 починале, а 274 биле повредени. За овие осум години има 221 настрадани патници, од кои 22 се загинати, а 199 се повредени. Овие податоци ФФРМ ги доби од Министерството за внатрешни работи и тие беа поттик Федерацијата да започне едукативна кампања за правилно користење и управување на земјоделската механизација „Кабина или сопствен живот“.

Оваа кампања ФФРМ започна да ја спроведува од 15 декември со организирање на пет едукативни форуми во Куманово, Штип, Струмица, Прилеп и тетовското село Камењане на кои присуствуваа 250 фармери. Од неа произлегоа следните заклучоци, на чие реализације ФФРМ работи: мора да се користи соодветна светлосна сигнализација (ротациони светла, фосфорни триаголници или фосфорни елеци) кога тракторите се движат на јавен пат, спроведување на едукативни обуки за фармери за правилно користење на земјоделската механизација, како и формирање на координативна група за ревидирање на Законот за возила и Правилникот за одобрување на земјоделски и шумски трактори.

Следни активности се подготовкa на едукативни материјали кои ќе бидат дистрибуирани до фармерите преку списанието на ФФРМ „Моја земја“. Кампањата се планира да трае до 1 март и е поддржана од норвешката амбасада и „Норгесвел“, а во рамките на едукативните форуми беа вклучени експерти, средното земјоделско училиште „Киро Бурназ“, Министерството за внатрешни работи и Бирото за метрологија при Министерството за економија.



Најчести причини за сообраќајните незгоди се тоа што голем дел од тракторите во земјата се технички неисправни, немаат сопирачки, ниту пак се осветлени за ноќен сообраќај, а на патиштата во руралните средини се забележува дека се почесто ги управуваат малолетници или луѓе што немаат соодветна обука за управување со трактор.



Со цел да се укаже на важноста на правилното сигнализирање на тракторите на јавни патишта, 17 члена на Управниот одбор на ФФРМ први ги облекоа фосфорните елеци и со тоа ја поддржваат оваа кампања и укажаа на нејзината важност.



# Услови за управување на трактор и мотокултиватор

Подготви: Кузман Дамчевски, виш полициски советник за сообраќајни работи

**С**о трактор и мотокултиватор во сообраќај на пат може да управува лице кое ги исполнува следните услови:

- да наполнило 16 години возраст;
- да е здравствено и психофизички способно да управува со трактор;
- да положило испит за управување со трактор (дозвола од националната категорија „Ф“) или да поседува возачка дозвола од категориите „Б“, „Ц“ или „Д“ или поткатегориите „Ц1“ или „Д1“ и
- со одлука на надлежен државен орган да не му е забрането управување со трактор.

Здравствената и психофизичката способност за управување со трактор се докажува со Уверение издадено од здравствена установа овластена од Министерството за здравство.

На лице кое во сообраќај на пат управува трактор без соодветна возачка дозвола ќе му биде изречена глоба од 300 евра во денарска противвредност.

## Регистрација на трактори, работни машини и мотокултиватори

Услов за учество во сообраќајот на патиштата е возилата да бидат регистрирани, да имаат важечка сообраќајна дозвола или важечка потврда за пробно возење и треба да бидат означени со пропишани регистарски таблици.

Во сообраќајот на патиштата се пуштаат и возила чија конструкциска брзина не поминува 25 км/ч и лесни приколки доколку имаат исправни системи, составни делови, самостојни технички единици и опрема.

Лесните приколки треба да бидат означени со повторена регистарска табличка на влечното возило и треба да имаат важечки доказ за извршен технички преглед на којшто е означен рокот кога треба да се изврши технички преглед на возилото.

Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на возач кој постапува спротивно на погоренаведеното.

## Превоз на лица во приклучно возило на трактор или мотокултиватор

### Член 185

(1) Во приклучно возило што го влече трактор може да се превезуваат до пет лица, а во приклучно возило што го влече мотокултиватор - до три лица кои работат на товарање или истовар на товарот или кои вршат земјоделски работи.

(2) Во приклучно возило со автоматски истоварувач можат да се превезуваат лица до бројот определен во ставот (1) на овој член, ако е исклучен тој уред.

(3) Во приклучно возило, ако товарот ја преминува висината на товарниот сандак, не смее да се превезуваат лица.

(4) За време на превозот лицата задолжително треба да седат на подот од товарниот сандак или товарот.

(5) Ако тракторот влече две приклучни возила, во нив не смеат да се превезуваат лица.

(6) На правното лице кое ќе нареди или дозволи влечење на возило спротивно на одредбите од ставовите (1), (3) и (5) на овој член ќе му се изрече глоба во износ од 480 евра во денарска противвредност.

(7) За прекршокот од ставот (6) на овој член глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече и на одговорното лице во правното лице.

(8) Глоба во износ од 25 евра во денарска противвредност во мандатна постапка ќе му се изрече, односно ќе му се регистрираат 15 негативни бода согласно одредбите на овој закон, на возачот кој постапува спротивно на одредбите од ставовите (1), (3) и (5) на овој член.

(9) Глоба во износ од 15 евра во денарска противвредност во мандатна постапка, согласно одредбите на овој закон, ќе му се изрече на лицето кое постапува спротивно на одредбата од ставот (4) на овој член.

### Член 186

(1) Со приклучно возило што го влече трактор може да се превезуваат и повеќе од пет лица, ако тие вршат земјоделски работи и тоа само од местото на живеење до местото на работење и обратно и од едно до друго место на работење.

(2) Во случај на елементарна непогода, епидемија и пожар од поголем обем, со приклучно возило што го влече трактор можат да се превезуваат и повеќе од пет лица.

(3) Превозот на лица од ставот (1) на овој член со приклучно возило со автоматски истоварувач или со една оска може да се врши ако пред отпочнување на превозот целосно е исклучен механизмот за автоматско истоварување.

(4) На правното лице кое ќе нареди или дозволи влечење на возило спротивно на одредбите од ставовите (1) и (3) на овој член ќе му се изрече глоба во износ од 480 евра во денарска противвредност.

(5) За прекршокот од ставот (4) на овој член глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече и на одговорното лице во правното лице.

(6) Глоба во износ од 200 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на возачот кој постапува спротивно на одредбите од ставовите (1) и (3) на овој член.

### Член 187

(1) Со трактор што влече приклучно возило во кое се врши превоз на лица од членот 185 ставови (1) и (2) на овој закон може да управува само возач кој има најмалку три години возачка дозвола која дава право за управување со трактор.

(2) Со мотокултиватор што влече приклучно возило во кое се врши превоз на лица може да управува само возач кој поседува возачка дозвола која дава право за управување со мотокултиватор.

(3) На правното лице кое ќе нареди или дозволи превоз на лица спротивно на одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член ќе му се изрече глоба во износ од 480 евра во денарска противвредност.

(4) За прекршокот од ставот (3) на овој член глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече и на одговорното лице во правното лице.

(5) Глоба во износ од 200 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на возачот кој постапува спротивно на одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член.

(Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата „Службен весник на РМ“ бр. 54/07, 64/09 и 161/09).

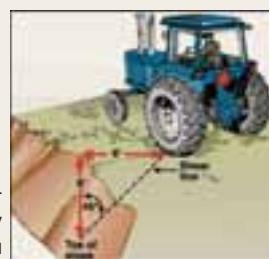
# Безбедно работење со трактор

Пишува: проф. д-р Драги Таневски, Факултет за земјоделски науки и храна - Скопје, при катедрата за механизација

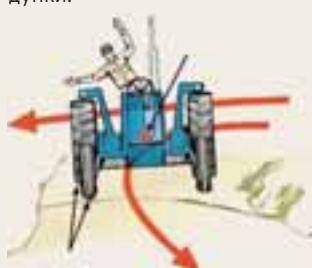
**3** а безбедно работење со тракторот, најважно е да се познава тракторот. Секој возач треба да знае како функционира тракторот и да биде подготвен за секоја потенцијална опасност. Добар возач на трактор е тој што го има прочитано и проучено упатството за ракување и одржување на тракторот и ги практикува следните правила за безбедност:



**1.** Безбедно затегнете го сигурносниот појас ако тракторот има вградено сигурносна рамка (Ропс)!



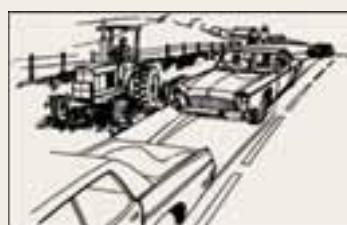
**2.** Онаму каде што е можно, избегнувајте работа со тракторот близу до бездни, ендеци, насипи, ровови и дупки!



**3.** Намалете ја брзината кога влегувате во свијок или кога преминувате преку сртови, падини, мазни и калливи површини!



**4.** Движете се на страна од стрмните падини за да ја зачувате вашата безбедност!



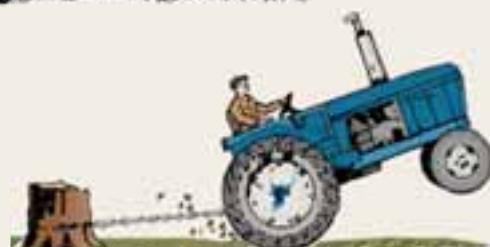
**5.** Внимавајте каде се движите со тракторот, особено кога се наоѓате на работ од патот, околу дрвја и на крајот од браздата!



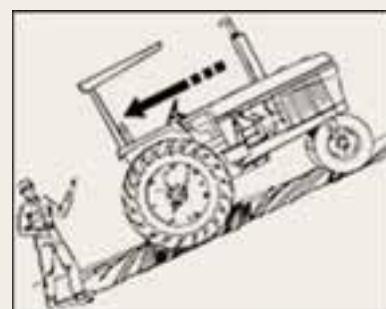
**6.** Не дозволувајте други да се возат покрај вас на тракторот!



**7.** Со тракторот ракувајте полека, без нагли свртувања и сопирања!



**8.** Приклучувањето на машини за тракторот да се врши само на местата коишто се препорачани од страна на производителот на тракторот!



**9.** Кога тракторот мирува, активирајте ги сопирачките и употребете ја паркинг-сопирачката доколку тракторот ја поседува!



ССОУ „Киро Бурназ“.

# Практична обука за користење на земјоделска механизација

Пишува: Гoran Јовановиќ, директор на ССОУ „Киро Бурназ“

**С**овремените трендови на фармерско производство се потпираат на интензивно и правилно користење и искористување на тракторот како основна земјоделска алатка и соодветна приклучна механизација. Притоа не смее да се заборави на безбедноста на фармерот. Словенците пресметале дека еден загинат фармер го „чини“ општеството 640.000 евра.

Во РМ повредите при работа во земјоделскиот сектор, според бројноста, се на второ место, веднаш зад повредите во градежниот сектор, а една од поважните причини за несреќите е незнаењето и немање доволно развиена свест за последиците од неправилно ракување и управување со механизацијата. Ова и не е за чудење ако се знае дека Македонија е, пред сè, аграрна земја и располага со значителен број на трактори (околу 55.000). Според статистиката, во РМ годишно со смртни последици страдаат околу 14 фармери, а многу е поголем бројот на повредени при работа. Токму во овие сегменти средното стручно општинско училиште „Киро Бурназ“, во соработка со организацијата на Кралското норвешко општество за развој „Норгесвел“, има тригодишен проект за поддршка и подигање на нивото на едуцираност за оваа проблематика, така што четири професори од ССОУ „Киро Бурназ“ беа на тринеделна обука во Словенија. Обуката се реализираше во Средното земјоделско училиште „Грм“ кое е во состав на Центарот за биотехника и туризам од Ново Место. Во овој центар и во другите земјоделски училишта ширум Словенија веќе десетина години се реализираат обуки за безбедно ракување и управување со трактор и земјоделска механизација. Овие обуки придонеле бројот на незгоди при ракување со трактор и приклучна механизација во Словенија од 1995 до денес драстично да се намали (за над 80%). Ова посебно нè инспирираше, а на целиот проект му дава уште една поинаква, но не помалку важна, хумана димензија.

Следната активност е тоа што од март 2011 година во ССОУ „Киро Бурназ“ ќе започнат обуки за безбедно ракување и управување со трактор и земјоделска механизација. Први што ќе бидат обучени се наставници (агрономи) од десетте земјоделски училишта во Македонија.

Се планира од следната учебна година секој ученик во земјоделско-ветеринарната струка со наполнети 16 години да може да ја посетува оваа обука во рамки на наставната програма. За ова е воспоставена соработка со Центарот за стручно образование и обука од Скопје. Супервизија на обуките и материјалите за обука ќе врши катедрата за механизација при Факултетот за земјоделски науки и храна при УКИМ. За поуспешна поддршка и промоција на обуките на ниво на цела Македонија е воспоставена соработка со Федерацијата на фармери во РМ и сите средни стручни училишта со земјоделско ветеринарна струка.

Обуките ќе ги реализираат лиценцирани обучувачи од ССОУ „Киро Бурназ“.



Тракторот не е чуй!



Опасност



Возеше бнимашелна!

# Мали раскошни цветови

За успешно производство на циклама треба да внимаваме да не дојде до развивање на алги во внатрешноста на стакленикот или пластеникот, кои може да доведат до развивање на габи и појава на постојани инсекти

Пишува: Томе Тимов, агроном

**М**али цветови кои привлекуваат внимание и ги има во различни бои. Нема потреба да се описува убавината на цикламата која може да биде вистински украс на вашите балкони или дворови.

За успешно производство на циклама мора да се внимава на неколку сегменти особено по расадувањето. Треба да внимаваме да не дојде до развивање на алги во внатрешноста на стакленикот или пластеникот, кои може да доведат до развивање на габи и појава на постојани инсекти. Секогаш е потребно да се користат нови саксии и стерилизирани леи.

По расадувањето треба да се одржува ниска температура преку ден и ноќна температура од 18°C. Во однос на светлината, цикламата има потреба од 44.000 лукса. Нема да дојде до појава на цветови, ако светлината е под 2.500 лукса. Ако се лоши светлосните услови, додатното осветлување од 3.000 до 7.000 лукса во текот на 14-часовен ден ќе се зголеми бројот на цветови. Мора да се внимава на како осветлување и висока релативна влажност на воздухот бидејќи младите растенија се многу осетливи, бидејќи може да дојде до одложено цветање, редуцирање на активниот раст и пожолтување на листовите.

Губрење на цикламата се препорачува откога корените ќе ги пробијат ќелиите. Треба да се губрят еднаш неделно или секое второ или трето залевање да биде со ѓубрива, чијшто однос помеѓу азот и калиум е 1:1.8.

Супстратот треба да биде навистина порозен и добро ќе ја пропушта водата. Ова е посебно важно во текот на ладна сезона, кога нивото на температурата и светлината се ниски и подлогата бавно се суши. Киселоста на подлогата треба да се движи со pH 6,2 - 6,5.

## Морфолошки карактеристики

Стеблото е подземно во вид на кртола, сплескано како диск.

Лисјата се овални, срцевидни или бубрековидни, кожести, собрани во густа розета. Над розетата од листови, на долги дршки се поставени цветовите.

Цветовите имаат пет чашки и пет венечни ливчиња. Бојата им е бела, розова или црвена. Постојат голем број сорти со мазни или кадрави цветови кои припаѓаат на групата рококо, сорти со долги дршки кои се користат за режан цвет, други имаат ароматични цветови, а трети имаат ситни, но многубројни цветови.

## Потекло

Медитеранската област, Мала Азия, на островите Родос и Кипар.



# 110 илјади пилиња добар профит

„Работата со бројлерите е многу динамична и бара големо внимание, како и големи обртни средства за пилиња, храна, вакцини, одржување. Нормално, ако се работи домаќински и одговорно, ќе има заработка”, вели Крцоски

Пишува: Билјана Петровска-Митревска

Одгледувањето бројлери е специфична работа која бара големо внимание. Но, кога се сака нешто, тоа може и да се реализира. Вака размислува Сашо Крцоски, млад фармер кој одгледува бројлери во охридското село Мешешица. Крцоски, исто така, е и студент на Факултетот за земјоделство во Скопје и тоа на отсекот сточарство. Неговото семејство 14 години се занимава со одгледување на несилки и производство на јајца.

„Пред осум години се насочивме кон бројлерското производство кое во тој период сè уште беше запоставено и во мали размери. Во овие осум години активно сум вклучен во целокупниот процес на одгледување на пилињата”, вели Сашо. Годишниот капацитет на фармата е 100-110 илјади пилиња, зависно од големината на пилето што се бара на пазарот. Објектите се со автоматска опрема. Автоматски оди хранењето и напојувањето, вентилацијата како и греенето. Во фармата на Крцоски има 24-часовен постојан надзор од човек кој ги надгледува пилињата.

„Користам гранулирана храна која е термички обработена и работата покажа дека е подобра конверзија на храната”, објаснува младиот фармер Сашо. Тој вели дека има задоволителна заработка во овој бизнис.

„Работата со бројлерите е многу динамична и бара големо внимание, како и големи обртни средства за пилиња, храна, вакцини, одржување. Нормално, ако се работи домаќински и одговорно, ќе има заработка. Сите овие години работиме заеднички и одлуките ги носиме заеднички. Јас и брат ми планираме да вложиме во поголеми објекти. Државата треба да направи добра стратегија за да го зголеми производството на пилешко со оглед на фактот дека само 5-7% е домашно производство, а сето останатото е увоз на пилешко”, потенцира Сашо.

Тој, исто така, е член на Мрежата на млади фармери при ФФРМ и тоа од самото нејзино формирање.

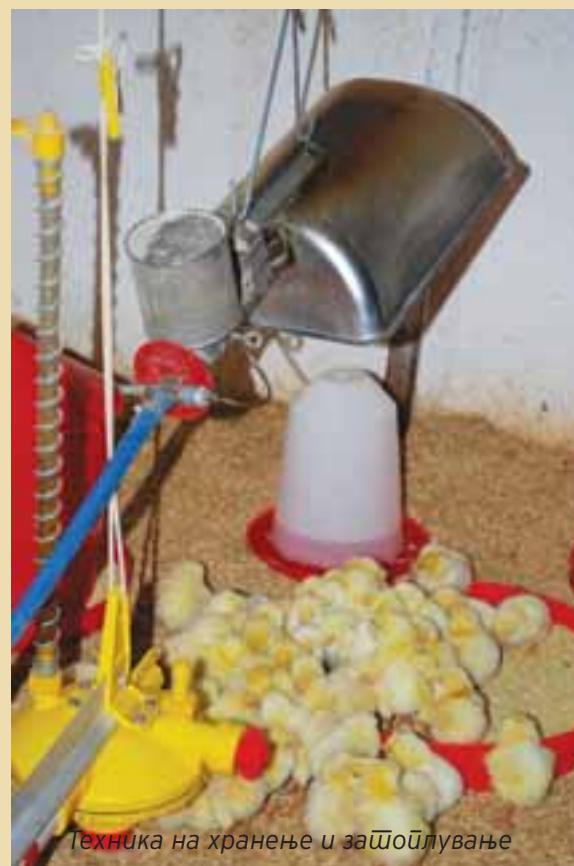
„Земјоделството е сè уште одбивно за младите. Се смета дека е некоја несоодветна работа, без да се согледа дека се работи за бизнис од кој може да се остварува профит. Преку Мрежата на млади фармери се трудиме да го промовираме земјоделството помеѓу младите и да го направиме атрактивно за нив. Затоа се организираат разни семинари, обуки, презентации, развој на технологија итн.”, вели Сашо. Неговата девиза за успех е да си домаќин, посветен на својата работа и нејзиното унапредување, планирано производство и сигурен договорен пласман на производот.



## Одгледување

Дезинфекцијата, температурата, чистотата, храната и одговорноста се пресудни за добар производ. На подот во фармата Сашо става арпа (оризова лушпа) која е добар изолатор за температура и влага во објектот. По секој турнус објектот се чисти, мие, дезинфекцира и остава да одлежи, па потоа се подготвува за прием на нов турнус на пиле. Овој процес трае 21 ден. „Треба многу да се внимава на чистотата на објектите, како и на одржување на пилињата и на опремата во објектите”, вели Сашо. По направените дезинфекции, подготовката на објектот почнува 7 до 10 дена пред доаѓањето на пилето. Прво се поставува арпа на подот, додатни рачни поилки и хранилки кои се користат само првите седум дена, па се врши дезинфекција и објектот се затвора 2 до 3 дена на температура над 16 степени за да може да

действува. Следниот ден се проветрува со вентилација, се носи храна и се вклучува греенето. „Зависно од времето, лете греам еден ден, а зиме греам три дена пред доаѓањето на пилето. Тоа се прави за да биде затоплено на секаде, не само воздухот, туку и целиот објект - треба да се загреи и подот, храната, водата и сидовите на температура од 33 Целзиусови степени којашто постепено се намалува до 22, како што расте пилето”, објаснува Сашо. Тој вели дека во процесот на одгледување на бројлерите нема простор за грешка и оставање на случајност и затоа се вршат вакцинацији и дезинфекцији. Недозволива е каква било грешка затоа што процесот на одгледување трае само 40 дена и нема време за поправање.





# Како да се зголеми енергетската ефикасност на фармата

Пишува: проф. д-р Владо Вуковик

Прашањата за заштеда на енергија и енергетска ефикасност во минатото беа неправедно запоставувани во нашиот земјоделски сектор. Домаќинското рководење со енергијата и изнаоѓањето практични начини за нејзина заштеда на самите фарми и во македонските села не беа во фокусот на јавноста.

Од стручен аспект, оваа област (агроенергија) континуирајќи се истражува, а искуствата во светот јасно покажуваат дека преку заштеда на енергија на фарма трошоците би се намалиле значително со што фармерите би имале многу директни и индиректни придобивки.

Во нашата земја поголемиот дел од малите фарми се

изградени речиси без стандарди за енергетска ефикасност, па за жал, нашите фармери ги „загреваат“ животните трошојќи повеќе „дополнителна храна“. Доколку секој фармер реши да ги пресмета загубите на енергија што се прават преку храната во период на ниски температури во објектите, резултатите ќе покажат дека „неоптималната исхрана“ на долги патеки сигурно води до зголемување на трошоците на производство и нарушување на производствениот процес.

Со оглед на тоа дека капацитетот на македонските фарми најчесто е ограничен, прашањето за користење на обновливи извори на енергија во нашиот аграр сè повеќе се наметнува како многу значајно.



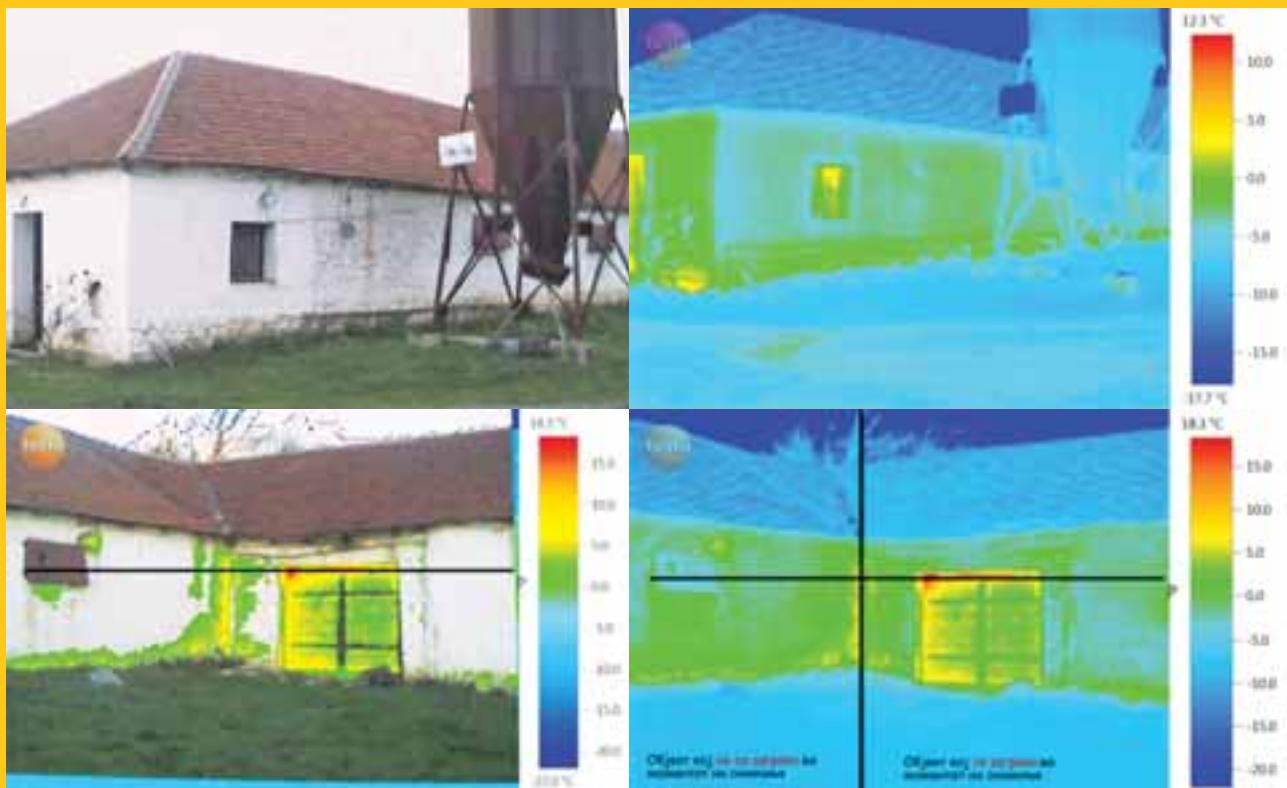
Слика 1. Практични совети за покачување на енергетската ефикасност на фарма

Слика 2. Практични совети за користење на нови извори на енергија на фарма

Иако процесот на осознавање на фактот дека енергијата во руралните области е долготраен, би требало да се започне низ сосема мали промени во нашето секојдневие и навики.

Во следните две слики се прикажани одделни практични препораки во правец на енергетска ефикасност и користење на обновливи енергии на вашите фарми (слика 1 и 2).

Обидете се да исполните барем дел од предложените совети. Започнете со оние за кои сметате дека навистина се толку обични и општо познати, но сепак сè уште не сте ги направиле во Вашата фарма или Вашот дом.



Една од енергетски најефикасни објекти е фармата за бројлери на Сашо Крцоски - "Бастум" лоцирана во Охридскиот регион. Ова го утврди Центарот за промоција на одржливи земјоделски практики откако изврши мерење на многу објекти низ Македонија со опремата што ја поседува.

„Со мерењето утврдивме дека на фармата скоро и да не постојат загуби на енергија, а постоечката која се троши е максимално ефикасно искористена. И покрај фактот што половина објект се греје во моментот на снимањето на сликите се гледа дека однадвор нема никакви загуби на топлинска енергија. Единствена сугестија која што ја дадовме е да се врати внатрешната изолација на таванот која беше извадена поради санација на објектот“, велат од ЦеПроСАРД. Со вака изградени енергетски ефикасни објекти, фармерите заштедуваат преку намалување на трошоците за греене или ладење, помало количество на храна за животните, а крајниот резултат е пониска цена на чинење на финалниот производ.

# Санитарни мерки за



Употреба на лекови, медикаменти за хемотерапија и антибиотици, покрај добрите страни, има и лоши страни, како што се: појава на резидуи во медот, поленот и восокот и создавање на резистентност на причинителите на болестите на применетите лекови

до од бројни болести, паразити и штетници што доведуваат смалено производство, а некогаш и до губиток на пчелното семејство. Еден од најголемите научници во областа на пчеларството, Фарар, формулираше пет „златни правила“ за успешно пчеларење, а едно од нив бара здрави пчелни семејства.

За да се избегнат штетите предизвикани од болестите на пчелите, пчеларите применуваат разни апитехнички и биотехнички мерки кои мораат да бидат вклучени во секодневната технологија на пчеларење, а потоа да се пристапи кон лечење со хемиски средства и антибиотици.

Лечењето на болестите бара од пчеларот да има знаење и да знае практично да го примени. Современото лечење на болести се изведува на два начина:

Користење на природни материји за лечење, Користење само на пропишани лекови, со упатство за дозирање, начин на употреба, време и траење на третманот.

Предупредувањето и сузбијањето на болестите на пчелите примарно се врши со превентивни и ветеринарно-санитарни мерки.

Тоа многу добро го знае и нашите претходници и од нив е останата мудрата изрека „подобро да се спречи отколку да се лечи“.

Превенцијата на болестите на пчелите најмногу е вклучена во рутинската апитехника. Набавувањето на пчелни семејства, роеви и матици треба да се врши исклучително од здрави семејства.

М е д о н о с -  
ната пчела

е изложена  
на напади

од бројни болести, паразити и штетници што доведуваат смалено производство, а некогаш и до губиток на пчелното семејство. Еден од најголемите научници во областа на пчеларството, Фарар, формулираше пет „златни правила“ за успешно пчеларење, а едно од нив бара здрави пчелни семејства.

За да се избегнат штетите предизвикани од болестите на пчелите, пчеларите применуваат разни апитехнички и биотехнички мерки кои мораат да бидат вклучени во секодневната технологија на пчеларење, а потоа да се пристапи кон лечење со хемиски средства и антибиотици.

Лечењето на болестите бара од пчеларот да има знаење и да знае практично да го примени. Современото лечење на болести се изведува на два начина:

Користење на природни материји за лечење, Користење само на пропишани лекови, со упатство за дозирање, начин на употреба, време и траење на третманот.

Предупредувањето и сузбијањето на болестите на пчелите примарно се врши со превентивни и ветеринарно-санитарни мерки.

Тоа многу добро го знае и нашите претходници и од нив е останата мудрата изрека „подобро да се спречи отколку да се лечи“.

Превенцијата на болестите на пчелите најмногу е вклучена во рутинската апитехника. Набавувањето на пчелни семејства, роеви и матици треба да се врши исклучително од здрави семејства.

Пишува: проф. д-р Мишо Христовски

Добра кошница, пространа, без пукнатини, со добра вентилација која овозможува добро чистење - ова е неопходен услов во превенцијата на болестите. Тоа подразбира и добро сака кое треба да се менува на секои три години?. Погодно место за сместување е она што е сончево, суво, заштитено од ветрови и што е подалеку од висок електричен напон. Кошницата треба да биде подигната од земјата 30-40 см, поилото има и добри и лоши страни, па затоа треба да се користи истечна вода, ако има можност за тоа. На пчеларникот треба да има мир и да не се вознемируваат пчелите. Зимските резерви треба да се состојат од 15 до 18 кг мед со соодветен квалитет, па затоа медот и поленот не се менуваат.

Првиот и вториот пролетен преглед треба да бидат кратки, но многу информативни. Кошниците не треба да се отвораат без потреба бидејќи може да се предизвика вознемирување на пчелите и со тоа да се намали приносот на пчелното семејство. Професор Лебедев има утврдено дека оваа причина може да го намали приносот на мед и восок и до 42%.

Употребата на лекови, медикаменти за хемотерапија и антибиотици, покрај добрите страни, има и лоши страни, како што се: појава на резидуи во медот, поленот и восокот и создавање на резистентност на причинителите на болестите на применетите лекови.

Появата на резидуи најмногу зависи од начинот на применета на лековите. Според сите правилници, не смее да има ни трага од лековити или други туѓи материји во производите на пчелите, бидејќи можат да предизвикаат алергија кај човекот, па дури и анафилактичен шок што може да биде многу опасно, а понекогаш и смртоносно.

Некои предизвикувачи на болести кај пчелите, како ноземоза, американска чума и варовито легло, во непогодни

# сузбивање на болестите

животни услови или поради неправилно користење на лековите, создаваат спори. Спорите се многу отпорни и со години можат да ја сочуват способноста при поволни услови да преминат во вегетативен-активен облик, да се намножат и да предизвикаат заболување.

Досега не е пронајден ниту еден лек што дејствува на спорите. Спорите се наоѓаат на секаде на пчелите, на сакето, рамката, на поленот, кошницата, медот, но и на рацете на пчеларот и неговата околина. Утврдено е дека во една ќелија со ларви угината од американска чума има 2,5 милјарди спори, а во еден грам мед од заболена кошница заболена од американска чума има 4,5 милиони спори. Ваков мед е опасен за пчелите, но за скрека, не е опасен за луѓето, бидејќи не заболуваат од пчелни болести. Спорите се пренесуваат со грабеж, во случај кога пчелите ќе залутаат во туѓи кошници, со додавање на саке со мед и полен од заразени пчелни семејства, преку алатот, рацете на пчеларот и наследување на пчели во заразена-недезинфицирана кошница.

Кај пчелните семејства се знае дека се важни следните фактори: биолошката сила и јачината на пчелното семејство, структурата на пчелите во внатрешноста на кошницата, видот на пчели, квалитетот на матицата, количеството и квалитетот на храната и околните услови. За појава на некоја болест важно е да се знае дали пчелното семејство е нападнато и ослабено од некоја друга болест предизвикана од бактерии, вируси, габи кои во голема мера го имаат намалено одбранбенот механизам на семејството.

Некои видови на пчели со текот на времето развиле одбранбени механизми. На пример, индиската пчела има способност сама да се чисти од вароа, односно пчелите сами се чистат од предизвикувачот. Поточно, забележано е дека пчелата ја „грицка“ вароата, ѝ ги кине нозете и антените и со тоа ја убива. Кај некои други пчели е забележано дека пчелите-работнички порано излегуваат од легллото и со тоа го спречуваат развојот на вароозата (нема доволно време за развој).

Друг механизам за одбрана на пчелите од некои болести е „нагонот за чистење“, т.н. хигиенско-санитарно однесување на пчелите. Овој нагон се пренесува од генерација на генерација, а причина за тоа се два гена со коишто се пренесува оваа особина. Едниот ген предизвикува отворање на ќелиите со болно или мртво легло, а другиот ген го регулира чистењето на кошницата и ќелиите.

Познавајќи ги сите овие одбранбени механизми кај пчелите, пчеларите треба со селекција да добијат пчели кои се физиолошки и биолошки способни сами да се одбранат од болести и штетници. Со тоа ќе се намали и употребата на лекови. Бидејќи лековите оставаат резидуи во пчелните производи, во прв план во борбата против болестите се користат превентивните мерки, еколошки чисти и биолошки погодни лекови или лекови од природно потекло на кои пчелите се навикнале во текот на својата еволуција.



# К и Ca - елементи неопходни за развој

Пишува: дипл.техн.инж. Јордан Маџаров

**K**алиумот игра значајна улога во разни физиолошко-биохемиски процеси и тоа: метаболизмот, синтезата на јаглехидратите и нивниот транспорт до дишењето, синтезата на протеини, фотосинтезата, регулацијата на водниот режим, а ја зголемува отпорноста на растенијата кон ниски температури. Растенијата кои многу продуцираат шеќер повеќе трошат калиум затоа што синтезата на шеќери е поврзана со присуството на калиум.

Со примената на „луксузни“ дози на азот, калиумот го намалува штетното дејство на азотот, претворајќи го азотот во слабо растворливи азотни соединенија. Добрата исхрана со калиум го подобрува водниот капацитет на листот со подобро користење на водата, а со тоа се намалуваат последиците од суша.

Концентрацијата на калиум во растенијата достигнува и до 5% сува материја, а кај калофилните растенија (шеќерна рабка, тутун, компир, спанаќ) и многу повеќе.

Калиумот со право се смета за „елемент на младоста“ бидејќи концентрацијата во младите растенија по правило е поголема, но често старите лисја содржат вкупно повеќе калиум од младите.

Недостигот на калиум, поради неговата сложена функција во метаболизмот, влијае на целото растение и на развојот на растението. Растот на растението е забавен, младите лисја се помали од обично, хлорозата ретко се појавува, па бојата на листот останува нормална или е потемна (поради стагнирање на растението). Кај старите лисја подоцна се јавува типична рабна некроза и листот често се свиткува надолу. Растенијата имаат помал тургор и изгледаат овенато - спијат.



Рабна некроза на лисја од џреша предизвикани од недостиг на калиум.



Симптоми од недостиг на калиум.

Недостигот на калиум може да потекнува од големо присуство на азот во почвата. Недостигот најчесто доаѓа на лесни почви со изразита K-фиксација и на почви кои имаат вишок на калциум или магнезиум. Растенијата го извлекуваат во големо количество, па губрењето со калиум е редовна агротехничка мерка бидејќи недостигот на калиум е многу честа појава.

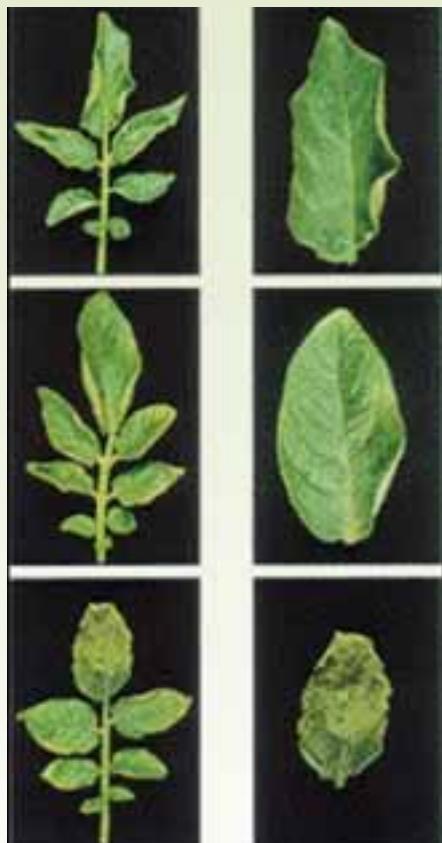
Вишокот на калиум е поретка појава и се појавува на засолени почви или на прекумерно губрење со калиум (лозарство, пластеници и стакленици). Тогаш се појавува проблем со усвојување на калциумот и магнезиумот и некои микроелементи (B, Zn, Mn). Вишокот кај јаболчестите овошја може да предизвика разни физиолошки болести складирање на плодот.

Нивото на обезбеденост на почвата со калиум и азот може да се одреди најпрво со агрехемиска анализа на почвата или листот.

## КАЛЦИУМ (Ca)

Калциумот е клучна компонента во клеточниот сид, помагајќи да се изгради јака структура и да се осигура клеточната стабилност. Збогатениот клеточен сид со калциум е повеќе отпорен на бактерии и габични влијанија. Калциумот, исто така, придонесува за брзо приспособување на растенијата од верижните реакции кои се појавуваат при појава на стрес.

Недостигот на калциум влијае на развојот на коренот, а со тоа доаѓа до намален принос и квалитет (ги намалува можностите за складирање на компирот).



Типични симптоми на недостиг на калциум се жолти овенати лисја, некроза на рабните делови, најпрво кај младите лисја.

Агротехничките мерки, кои поттикнуваат буен раст на леторастот, придонесуваат за смалено снабдување на плодовите со калциум. Според тоа, употребата на големи дози на азотни губрива, органски губрива и јака резидба, доведуваат до недостиг на калциум

во плодовите (јаболчести овошја) што неповолно влијае на квалитетот, посебно во случај на складирање на производот.

Почвата обично содржи доволно калциум, освен киселите почви. Кај овие почви треба да се изврши калцификација и притоа треба да се внимава бидејќи претерана калцификација може да влијае на снабдувањето на растенијата со калијум, магнезиум и микроелементи.



## АГРОХЕМИСКА ЛАБОРАТОРИЈА "МАКФЕРТ ДОО" Кавадарци

Врз основа усвоената програма за финансиска поддршка на земјоделството и рурален развој за 2010 год. од Владата на РМ, една од позициите под реден број 1.14 е цит. "Финансиска поддршка за извршени агрохемиски или педолошки анализи на почва во 2010 год." и под реден број 4.7 цит. "Финансиска поддршка за лабораториски анализи на почви и води и анализи на органски производи" (Фармер бр. 6 2010), фирмата МАКФЕРТ ДОО извршува агрохемиски анализи на почва чии средства потоа се субвенционираат.

Информација за висината на субвенциите, може да се добие од подрачните единици на Агенцијата за поттикнување на развојот на индивидуалното земјоделство.

Основни параметри кои ги испитуваме и врз кои се базираат нашите препораки за губрење се:

- Азот, Фосфор и Калијум (во достапни форми за растенијата), pH-реакција, Хумус и Карбонати.

МАКФЕРТ ДОО  
ул. Шишка 39, Кавадарци  
тел/факс: 043/220-768  
моб. 071/244-183; 071/310-728

<http://www.makfert.mk>

e-mail: [info@makfert.mk](mailto:info@makfert.mk)

# Сузбијање на глувци и стаорци

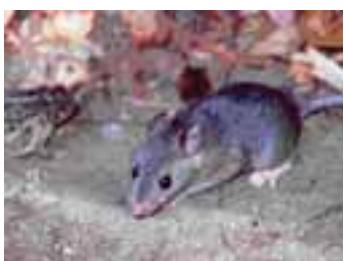


Пишува: Слободан Серафимовски,  
дипл. земјоделски инженер

**3** аштитата од глодари во зимскиот период е неминовна затоа што тие причинуваат големи штети, како на отворен, така и во затворен простор.

Меѓу штетните глодари во складишта се вбројуваат црниот и сивиот стаорец (*Rattus Rattus* и *Rattus norvegicus*) и домашниот глушец (*Mus musculus*). Од еден пар за една година можат да се размножат над илјада потомци, а со доаѓањето на зимата во потрага за топлина може да се случи појава и на полскиот глодар (полевка).

Глодарите се хранат и со складираната храна, прават штета на амбалажата и стоката, а влакната, плунката, урината и изметот ја контаминираат храната во магацините.



црн стаорец - *Rattus Rattus*



сив стаорец - *Rattus norvegicus*

Освен наведеното, тие може да бидат и преносители на патогени заразни болести кај човекот и домашните животни (глувчева треска, салмонела, трихиноза и др.).

Сузбијање на глодарите се врши со отровни мамци (мешавина од пченица и отрови).

Мамците за труење на овие глодари се нарекуваат ро-дентициди. Тие најчесто се врз база на клорфацион, броди-фацоум, бромадиолоне, дифетиалон, флокумрафен и кумарин, а комерцијалните имиња им се: FACIRON, RATOX, CHROMORAT, KLERAT, BRODILON, RATIMOR, RODEXION, STORM, RACUMIN. Се применуваат во различни форми. Поради нивната штетност која може да ја имаат кај домашните животни треба да се ставаат во дупки (активни дупки) или на скриени места каде што другите животни не можат да допрат до нив.

Со доаѓањето на зимата глодарите се движат во топли области и се подготвуваат за хибернација. Некои од нив се преселуваат во штали, подруми и складишта, додека други хибернираат во дупки и скриени места во полиња, зеленчукови градини и овоштарници. Хранејќи се во текот на зимата, предизвикуваат штети, како во затворен, така и на отворен простор. Разликуваме заштита од глодари во складишта и заштита од глодари на отворен простор

Мамците треба да се ставаат во активни дупки (по една лажица во дупка), кои потоа задолжително треба да се затворат. Може, исто така, да се ставаат во купчиња по 10-25 грама оддалечени една од друга 7-10 метри и задолжително да се прекријат со нешто. Истото важи и за магацини и подруми. Можат да се користат мамци во форма на парафински блокови и пелети. Се разбира, и тие мора да бидат прекриени со нешто за да не настрадаат други животни. Бромадиолоне, броди-фацоум и дифетиалон припаѓаат во групата на антикоагуланси кои дејствуваат по еднократно земање. Тие се многу ефикасни, дејствуваат многу брзо, но се многу опасни за здравјето на луѓето и домашните животни и затоа ракувањето со нив треба да биде многу внимателно, според даденото упатство.

Клорфацион и кумарин дериватите се кумулативни отрови кои дејствуваат постепено на глодарите (повеќекратно земање). Глодарите умираат поради внатрешно крврење по 5-7 дена од денот на внесувањето во организмот. Најчесто користени се CHROMORAT и STORM PELETE. По консумирањето на овие мамци глодарите бавно и постепено умираат од природна смрт, не предизвикувајќи пореметување во другите групи. Мамците се поставуваат на скриени места и препорачувам да се постават во кутии, цевки или слични контејнери каде што нема да дојдат во директен контакт со храната, водата или добитокот. Глодарите во текот на еден ден јадат храната којашто изнесува околу 10% од нивната телесна тежина (на пример, глувче од 20 до 25 грама може да изеде 2-2,5 грама храна на ден), па затоа е важна смртоносната доза на препаратот.

CHROMORAT и STORM PELETE во затворен простор (на суво) се поставуваат во топчиња или купчиња од 15 грама на 3-5 метри растојание (ако се сузбиваат глувци) или купчиња од 45 грама на 5-10 метри растојание (за стаорци). Се произведуваат и парафински БЛОКОВИ отпорни на влага кои можат да се користат и на отворено. Се применува еден блок (45 г) на растојание од 3 до 5 метри за сузбијање на глувци, а за сузбијање на стаорци на растојание од 5 до 10 метри. Сузбијање на глодарите во полиња на отворено се врши со блокови од парафин CHROMORAT или STORM, 1-2 блока на активна дупка од глодар.

При поставување на мамците секогаш треба да се користат

заштитни ракавици за самозаштита, но и да се спречи преносот на мирис на човечката кожа на распоредените мамци, затоа што глодарите имаат сило чувство за мирис, а мирисот на човечка кожа ги одбива глодарите од мамците.

Постојат и специјални лепила што се нанесуваат во тенок слој на картон или на мали парчиња штици. Пожелно е на подготвената површина да се додаде малку сирење за привлекување на глодарите. Еден од најпрепорачливите е лепилото MAUSE COL кое може да се најде во сите земјоделски аптеки. Не е отровно, незапаливо е и може долготрајно да се задржи на подлогата на којашто е нанесено. Дамките настанати од лепилото може лесно да се отстранат со бензин.

#### Заштита од зајаци во овоштарници

Заштитата од зајаците се сведува главно на механичка заштита и делумно на хемиска или „домашни“ препарати. Потребно е на младите овошки, без разлика дали тие се наоѓаат на отворено или затворено, пред зимата да им се заштити стеблото. Важно е стеблото да се обвие со некој материјал, да се премачка или испрска со препарати. Како материјали за обвивање на стеблото претежно се користат перфорирана фолија, јутани вреки и решеткастии мрежки кои можат да бидат направени од пластика или жица. Исто така, може да се постави заштитна ограда вкопана во земја, така што заја-

домашен џлушец - *Mus musculus*



кот не може да се вовлече под неа, како и ограда подигната на одредена висина, за да зајакот не може да ја прескокне, па дури и кога има снег. Постојат и препарати за прскање. Зајаците не ги сакаат непознатите мириси, особено ако се од органско потекло. Еден од препаратите кои можат да се набават во земјоделските аптеки е KUNILENT, кој е мешавина базирана на рибино масло. Постојат и домашни препарати произведени врз база на органски материји од животинско потекло (на пример, масти и сало), кои успешно ги одбиваат зајаците. Но, најбезбедна, сепак, е механичката заштита, особено ако зимата е јака.



оштетување од зајак



јолевка - *Microtus arvalis*



водена јолевка - *Arvicola Terrestris*



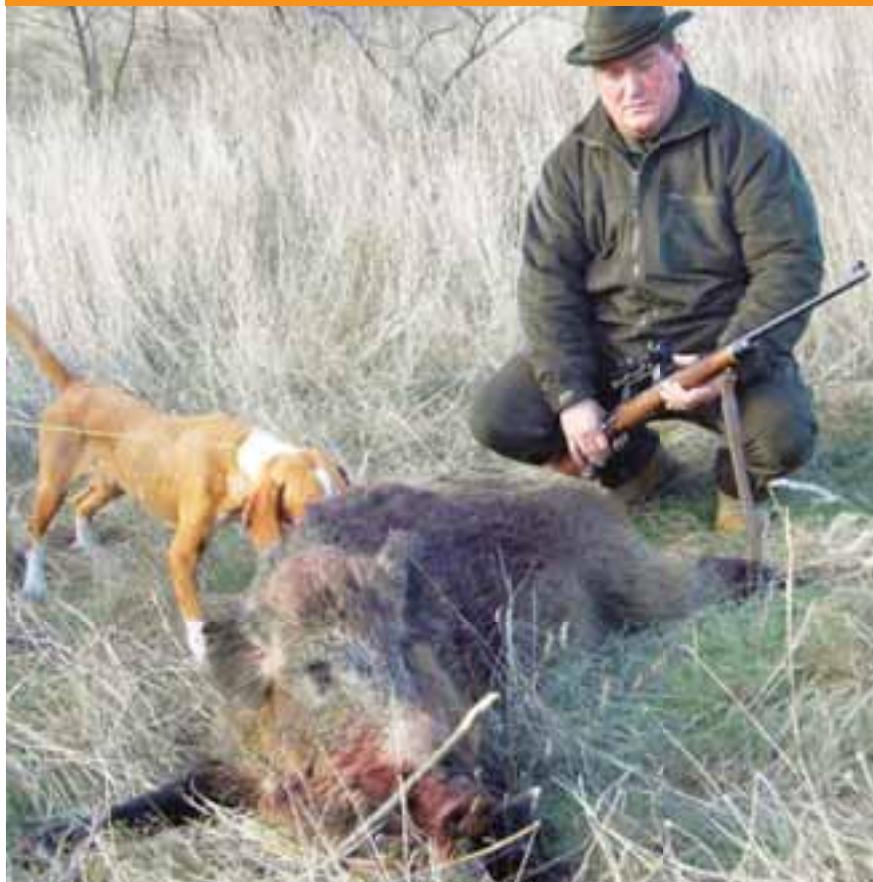
шарен јолски џлушец - *Apodemus agrarius*

#### Како да направите сопствен мамец

1 кг пченица или други житарки, 30 мл масло - концентрат од Фацирон. Состојките добро да се измешаат и да се остават да стојат еден час. Зрната треба да ја променат бојата во црвенкаста. Потоа може да се стават во активни дупки или во купчиња (20 г).



жолтоцреспест џлушец - *Apodemus flavicollis*



Се зголемува интересот за ловниот туризам, но за земјава да профитира од овој скап бизнис, неопходни се инвестиции. Дивата свиња, козата и волкот се најинтересни за странските ловци, вели претседателот на Ловечката федерација на Македонија, Звонко Цветковски, во интервју за „Моја земја“

# Македонија може да профитира од ловот

Пишувачка: Љупка Камчева

**К**олку е развиен ловниот туризам како алтернатива во Македонија?

Последните три до четири години е зголемен интересот за ловниот туризам. За нашите ловишта има заинтересирани странци од цела Европа и затоа сметам дека ловот преминува во силна стопанска гранка. Посетеност има почнувајќи од летниот период, од 2 август, кога се пушта пролетниот дивеч за отстрел, па сè до 31 јануари, до забрануването на дивечот. Сепак, сметам дека концесионерите на ловиштата и Министерството за земјоделство треба да помогнат за поголем развој на ловниот туризам.

Македонските ловишта нудат добри можности за развој. Што треба конкретно да се направи за Македонија да може да профитира од овој скап бизнис?

Да, ловниот туризам е скап и е еден од најпрофитабилните бизниси во светот. Конкретно во земјава, треба да се направат добри хотели. Не зборувам за луксузни хотели, туку пристојни об-

јекти каде што би се сместиле странските ловци. Тие сакаат во своја близина задолжително да ги имаат и своите ловечки кучиња. Странците не сакаат да престојуваат во централно градско подрачје. Затоа би било пожелно секое ловечко друштво да има своя ловечка куќа за сместување на своите гости. Тоа е првото правило. Ловните друштва треба да имаат и преведувачи, на гостите треба да им понудат кучиња доколку ги немаат, потоа добри терени и, нормално, гостопримството е најважната работа.

Има ли во земјава трофеен дивеч?

Да, во Македонија има трофеен дивеч. Имаме високи трофеи особено кај козата и кај дивиот вепар. Во секое ловно друштво има комисија за оценување на трофеите, затоа што така и се наплаќа дивечот, спрема трофејната големина - се почнува од бронза, сребро, па злато и според тоа се одредува и цената. Странците доаѓаат да отстрељаат и да го земат трофејот.

За кој дивеч најмногу се заинтересирани странците?

Нашата држава, во европски рамки, е најмногу прочуена по дивата коза, дивата свиња и особено по волкот. Тие се најпрепознатливи и најинтересни за ловците. Цената што се плаќа се одредува според трофејот. Сето тоа е регулирано со закон. Има Комисија за трофеи која проценува. Големината на забот, во која група на дивеч припаѓа - ова се дел од карактеристиките од коишто зависи и цената на трофејот. Пред неколку години каде што се беше отстрелан елен чиј трофеј достигна 12 илјади евра. Козата достигнува цена од три до пет илјади евра, вепарот од две илјади и петстотини до пет илјади евра, волкот од илјада и петстотини до три илјади евра.

Од кои земји најмногу доаѓаат ловци?

Најмногу доаѓаат од Грција, Италија, Шпанија. Американците и германците најмногу се заинтересирани за волкот. Некако се поделени: Италија и Грција се љубители на прелетниот дивеч, Шпанија на дивата свиња. Многу доаѓаат и од амбасадите кои своите гости ги носат на лов. Но, проблем е тоа што немаме

ниту една агенција за промовирање на ловниот туризам.

**Дали со развој на ловниот туризам ќе се развијат и руралните средини?**

Сигурно дека можат да се развијат руралните средини. Странците, кога доаѓаат, најмногу сакаат да престојуваат во рурални средини, на ридско-планински површини. Тие постојано прашуваат дали може да останат некаде во планина. Станува збор за една културна клиентела која ја сака нашата недопрена природа, а ние треба малку повеќе да се потрудиме и да овозможиме услови за развој. Затоа би требало агенциите повеќе да се посветат на ловниот туризам. Гледаме дека во Италија, на пример, се полнат авиони и организирано се оди на лов на Камчатка. Во Хрватска секаде се прави тоа, а кај нас нема ниту една агенција која се занимава со ваков вид туризам.

**Имате ли проценки колку би можела државата да остварува приход од оваа граница?**

Државата би можела да остварува голем приход од оваа граница. Кога доаѓаат ловците од странство, спијат во хотели, значи тука профитира државата.

Ловците тука можат да престојуваат и по неколку недели, доаѓаат не само да ловат туку и да ја разгледаат нашата држава. Тие плаќаат во ловечкото друштво да ловат, а ловечкото друштво, пак, плаќа концесија на државата. Значи, ловниот туризам значи збогатување на државата од сите аспекти. На пример, во нашата соседна држава Бугарија ловниот туризам е толку високо развиен и за само мала нијанса во развојот се разликува од морскиот туризам.

Дел од ловиштата се дадени под концесија. Дали со давањето под концесија ќе се подобри состојбата во однос на ловниот туризам?

Со давањето на ловиштата под концесија, состојбата во ловниот туризам е многу поуредена за разлика од минатото. Порано ловните друштва профитирале само од членарината. Друштвата немале обврзувачки фактор да плаќаат на државата. Тие само си ловеле и си плаќале една минимална сума, симболична, без евидентија. Но, сега не е така. Сега претставници од Министерството за земјоделство доаѓаат на пролетно и есенско пребројување на дивечот, се мери бонитетот на дивечот, матичното јато

и на крај се одредува колку ловечкото друштво може да понуди дивеч за отстрел. Сето тоа е согласно законските рамки.

Во земјава има над 200 ловишта, а половината се со сите дивеч. Кои се најатрактивни за ловците?

Ловците меѓусебно се поделени. Дел се птичари, дел се за крупен дивеч. Едни повеќе сакаат нископланински места, каде што ја има полската еребица, каде што го има зајакот, грлицата, препелицата. Други, пак, кои се мераклии да ловат крупен дивеч, ги сакаат високите планини, а за нив најатрактивни се дивата свиња, волкот. Имаме многу богати терени: охридскиот, тетовскиот, Шар Планина, Козјак. Всушност, целата држава за Европа претставува недопрено место, природа која допрва треба да се открие. Во некои држави ретки се дури и врапците. Кај нас има толку богат фонд на птици што дури некои и не ги познаваме. Сега е почеток на усвршување на ловниот туризам, па да се надеваме дека за кратко време ќе успееме да се вклопиме и да имаме модерен ловен туризам, а според тоа, ќе има и што да им понудиме на странците.

 **ХОРИЗОНТИ**  
МИКРОКРЕДИТИРАЊЕ

**ВИСТИНСКИ ПАРТНЕР  
НА ВАШИОТ БИЗНИС!**

 **КРЕДИТИ ДО 300.000 ДЕНАРИ**

**АГРО КРЕДИТ  
за земјоделци**



**Скопје - Центар**  
ул. Рампо Левката 14  
тел: 02/ 30 93 371

**Скопје - Шуто Оризари**  
ул. Гарibalди 25  
тел: 02/ 26 51 269

**Струмица**  
ул. Дебарска 6  
тел: 034/ 34 01 67

**Гостивар**  
ул. ЈНА 21  
тел: 042/ 22 10 17

**Велес**  
ул. Владимир Назор 28  
тел: 043/ 21 18 18

**Кочани**  
ул. Димитар Влахов 72  
тел: 033/ 27 85 56

**Битола**  
ул. Жикица Јовановик-Шпанац 146 а  
тел: 047/ 20 37 25

**Прилеп**  
кеј 9-ти Септември 36  
тел: 048/ 42 77 14

# Бачилото „Клепало“ – лек за очите, мелем за душата



Пишува: Даниела Такева

**Л**убопитните туристи кои сакаат да ја запознаат Малешевијата со сета традиција и оригиналност, прошетката ја започнуваат и завршуваат со бачилото „Клепало“. Од бачилото водат две патеки низ Малешевските Планини кои се омилени на странските туристи, пред сè, на Холанѓаните. Едната е долга 1,5 км, а другата 4,5 км. Погледот при прошетката го мами Пирин Планина, гордо извишена од другата страна на границата, чистиот воздух, густата шума, но и рибникот кој како составен дел на оваа прошетка ја дополнува сликата на Малешевијата. Но, оваа слика не била автентична, ако оваа прошетка како задолжителна дестинација го нема бачилото. Бачилото, кое се наоѓа на надморска висина од 1.350 метри, екипата на „Моја земја“ го посети во јануари. Го затекнавме обвиткано во магла, но со јасна порака која дише од старите сидови и греди дека овде живее Малешевијата онака како што ја знаат старите – несекојдневна слика за автентичната малешевска традиција. Сопственикот на бачилото, 42-годишниот земјоделец Владо Панковски, вели дека ова бачило е старо со векови, а тој ја продолжува земјоделската традиција на својот дедо. Заедно со своето семејство одгледуваат 200 овци, шеесетина крави, обработуваат земја и поседуваат имот на самата граница со Бугарија кој се протега 43 хектари. Во неговото семејство никој не е вработен, сите живеат од земјоделството, но по последните три години доградува објекти на бачилото и ги приспособува за туристите.

„Доградивме една трпезарија, која е во стар, автентичен стил и ги ставивме сите елементи, стари садови, ткаени черги, кои и така ги имавме, па го направивме амбиентот помалешевски. Овде ги пречекуваме гостите. Доаѓаат туристи во групи и по педесетина. Нè посетуваат гости од Холандија, биле од Америка, од Австралија, од Германија, од целиот свет. Сите тие најмногу сакаат да ги пробаат старите малешевски специјалитети, да пробаат шарено месо од каче, сланина, сирење, но и да пешачат низ планината, да дојдат во допир со стоката, овците, се интересираат за нашиот живот“, вели Владо Панковски, сопственик на бачилото.

Неговата мајка Весела, поранешна текстилна работничка, е најодговорна за чистотата на бачилото и за вкусот на храната. Таа вели дека готви по старинските рецептети, сучи зелници, баници и сето тоа го пече во старата фурна.

„Црн леб месам од домашно брашно; за сирењето и павлаката јас сум одговорна, тие се мое производство, а правиме и

селско лепче, печеме јагне - сè што ќе посакаат. Гостите, и да не се најавени, гладни не ги пуштаме, набрзина може и баница да се расука и пастрмајлија да се направи, тоа не е проблем. Имаме посадено и градина каде што во секој момент имаме свеж зеленчук. Сите гости ми се интересни кога ќе дојдат, ама најголем впечаток ми оставиле Холанѓаните. Тие се веселију, сакаат да пробаат од сè, ама не јадат по многу, од сè по малку сакаат да пробаат“, вели Весела Панковска.

Таа годишно произведува над 300 литри природни сокови, а сокот од шипинки е најомилен кај Холанѓаните.

Во последните години Малешевијата интензивно работи за развој на руралниот туризам, но сè уште боледува од детските болести. На месноста Клепало, каде што се наоѓа бачилото, нема струја, додека патот кој води до бачилото е црн пат, оддалечен од главниот пат 600 метри.

„Проблемот со струјата го решаваме со агрегат, се надеваме дека ако граничниот премин „Клепало“ се отвори ќе добијеме и струја“, вели Владо.

Туристите ја сакаат успешната приказна на семејството Панковски, исткаена од малешевската традиција. Тоа ги моти-вира овие гостопримливи луѓе посериозно да го сфаќаат овој вид на туризам кој ги прави првите чекори во најисточниот дел од државата.

Екипата на „Моја земја“, домаќините ги остави со секојдневните работи. Иако погледот ни го затскриваше маглата, сепак од нив зрачеше јасна мисла - руралниот туризам да го работат и да го стават во функција на својата егзистенција.





ФЕДЕРАЦИЈА НА ФАРМЕРИТЕ  
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА



Министерството за земјоделство,  
шумарство и водостопанство.

Цените се земени од светските земјоделски берзи, а пазарниот информатор „ФФРМ медија“ го изработува во соработка со Секторот за аналитика при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

### Големопродажни цени од регионот (1-13 јануари 2011 год)

| Производ        | Хрватска  | Србија (Белград)  | Црна Гора (Подгорица)   | Косово (Приштина)  | Чешка  | Полска   |
|-----------------|---|---|---|--|--|--|
| Домати          | 12.6  | 160   | 1.6   | 1  | 30.2   | 1.49   |
| Папер           | 13.75   | 250   | 1.5   | 1.4  | 44   | 2.17   |
| Компир          | 2.36  | 40  | 0.51  | 0.22   | 6.5  | 0.23   |
| Браставици      | 12.38   | 140   | 1.45  | 0.85   | 18   | 1.25   |
| Цвекло          | /   | 30  | 0.5   | 0.7  | 6.5  | 0.22   |
| Морков          | 5.13  | 30  | 0.5   | 0.55   | 7.9  | 0.29   |
| Грав            | 19.13   | 160   | 1.2   | 1.3  | /  | /  |
| Спанак          | 9.73  | /   | 1.4   | 0.75   | /  | /  |
| Земка           | 2.35  | 17  | 0.1   | 0.18   | 8  | 0.31   |
| Брокула         | /   | 170   | 1.4   | /  | 17.3   | 0.9  |
| Карфил          | 7.47  | 170   | 1.55  | 0.65   | 30.5   | /  |
| Праз            | /   | 60  | 0.93  | 0.75   | /  | 0.9  |
| Лук             | 21.65   | 500   | 3.5   | 3.4  | 92.4   | /  |
| Кромид          | 3.71  | 40  | 0.53  | 0.25   | 8  | 0.32   |
| Јаболко Ајдаред | 3.85  | 45  | 0.47  | 0.45   | 12.9   | 0.4  |
| Златен делишес  | 4.96  | 60  | 0.63  | 0.45   | 14.7   | 0.54   |
| Црвен делишес   | 4.5   | 65  | 0.6   | /  | /  | 0.41   |
| Гречки Смокт    | 5.88  | 65  | 0.68  | /  | /  | 1.29   |
| Костен          | /   | /   | 1.8   | 1.5  | /  | /  |
| Дуњи            | /   | /   | 1.2   | 1.2  | /  | /  |
| Круши           | 13.28   | 120   | 1.4   | 1.1  | 21.1   | 0.56   |
| Киви            | 8.78  | 120   | 0.5   | 1  | 21.7   | /  |
| Калмика         | /   | /   | 1.2   | /  | /  | /  |
| Портокал        | 6.46  | 75  | 0.73  | 0.67   | 16.1   | 0.95   |
| Лимон           | 7.84  | 75  | 0.63  | 0.78   | 15.9   | 0.92   |
| Цитрон          | 8.92  | 85  | 0.65  | /  | 13.9   | 1.13   |
| Банан           | 6.67  | 95  | 1.1   | /  | 21.6   | 1  |
| Грозје бело     | 15.78   | 230   | 2.7   | 1.5  | 64.8   | /  |
| Грозје црно     | 17.92   | 230   | 2.3   | 1.5  | 50.7   | 2.56   |
|                 | Извор - TISUP-Нишава <a href="http://www.tisup.mps.hr">www.tisup.mps.hr</a> | Извор - Стреј-Србија <a href="http://www.strej.mospolj.gov.rs">www.strej.mospolj.gov.rs</a> | Извор - AMS - С.Гора <a href="http://www.amsq.org">www.amsq.org</a> | Извор - <a href="http://www.food-ki.org">www.food-ki.org</a> | Извор - <a href="http://www.zdf.cz">www.zdf.cz</a> | Извор - <a href="http://www.hesr-market.pl">www.hesr-market.pl</a> |

#### Цени на пченницата и пченката во регионот и на светските берзи

| Берза                    | Период                    | Пченница  | Пченка                                    |
|--------------------------|---------------------------|---|---|
| Србија                   | Јануари 2011              | ЦДБ (валутен) 230/235 (валутен)<br>- 27 динари / кг | 11<br>- 18 динар / кг                     |
| Чешка                    | (Будимпешта) Март 2011    | 262.99 5 / тона                                     | (Будимпешта) Март 2011<br>248.42 5 / тона |
| Будимпешта               | (Будимпешта) Март 2011    | 225.31 4.1 тона                                     | 198.68 4 / тона                           |
| Париз (Европехт)         | (Будимпешта) Јануари 2011 | 248.00 4.1 тона                                     | 239 4 / тона                              |
| Франција (MATIF)         | Март 2011                 | 206 4.1 тона  | /   |
| Хрватска                 | Декември 2010             | 1.39 крни / кг                                      | 1.24 крни / кг                            |
| Велика Британија (Liffe) | Јануари 2011              | 167 фунта / тона                                    | /   |
| Македонија               | /                         | /   | /   |

Извор\* : STIPS, TISUP I ZPS

| Курсна листа 13 - 01 - 2010 |                   |
|-----------------------------|-------------------|
| САД - доллар \$             | 1 USD = 47.41 MKD |
| Хрватска-куна               | 1 HRK = 8.34 MKD  |
| Србија - динар              | 1 RSD = 0.679 MKD |
| Црна Гора - евро €          | 1 EUR = 61.51 MKD |
| Косово - евро €             | 1 EUR = 61.51 MKD |
| Германија - евро €          | 1 EUR = 61.51 MKD |
| Чешка - круни               | 1 CZK = 2.53 MKD  |
| Полска - злота              | 1 PLZ = 16.04 MKD |
| Британија - Фунта           | 1 GBP = 73.96 MKD |

## Цени на зеленчук и овошје на зелените пазари во регионот и ЕУ (1-13 јануари 2011 год)

| Производ        | Хрватска<br>Просечна цена / Кр.<br>Куни  | Србија<br>Најрастапена цена<br>Динари / Кр.   | Црна Гора<br>Најрастапена цена<br>Евро / Кр.                             | Косово<br>(Приштина)<br>Најрастапена цена<br>Евро / Кр.      | Чешка<br>Просечна цена на<br>овошје и зеленчук<br>изразена во<br>Чехија / кг | Словачка<br>Просечна цена на<br>овошје и зеленчук<br>изразена во<br>Евро / кг |
|-----------------|--|---|--|--|--|---|
| Домати          | 17.63  | 250   | 1.85   | 1.3  | 37.4   | 1.81  |
| Пипер           | 21.71  | 350   | 1.83   | 1.8  | 55.8   | 1.8   |
| Компир          | 3.87   | 50  | 0.64   | 0.25   | 7  | /   |
| Краставици      | 15.69  | 200   | 1.69   | 1  | 24.9   | 1.44  |
| Цвекли          | 16.75  | 50  | 1.06   | 1  | 8.6  | 0.47  |
| Морков          | 8.75   | 50  | 1.01   | 0.7  | 9.3  | 0.38  |
| Грав            | 32.57  | 250   | 2.34   | 1.8  | /  | /   |
| Спанац          | 16.58  | 140   | 2.09   | 1  | /  | /   |
| Зелка           | 4.88   | 30  | 0.38   | 0.25   | 9.6  | 0.4   |
| Брокула         | /  | 150   | 2.27   | /  | 22.5   | /   |
| Карфисол        | 12.75  | 250   | 2.09   | 0.85   | 35.6   | 0.76  |
| Салати          | 16.4   | 30  | 2.18   | 0.4  | 13.1   | 0.52  |
| Праз            | /  | 70  | 1.39   | 0.9  | /  | /   |
| Лук             | 40.33  | 400   | 4.81   | 4  | 109.1  | /   |
| Кромид          | 6.43   | 50  | 0.89   | 0.35   | 9.9  | 0.39  |
| Јаболко Ајдаред | 6.73   | 70  | 0.71   | 0.55   | 16.4   | 0.73  |
| Златен далишес  | 7.7  | 50  | 0.89   | 0.55   | 17.2   | 0.78  |
| Црвен далишес   | /  | 60  | 0.88   | /  | /  | /   |
| Гречки Смит     | 8.41   | 70  | 0.94   | /  | /  | /   |
| Костен          | /  | /   | 1.76   | 2  | /  | /   |
| Дуње            | /  | /   | 1.8  | 1.7  | /  | /   |
| Круши           | 16.9   | 200   | 1.83   | 1.37   | 27.6   | 1.03  |
| Капинка         | /  | /   | 1.4  | /  | /  | /   |
| Кинес           | 12.53  | 120   | 0.89   | 1.2  | 28.8   | 1.28  |
| Постојан        | 11   | 80  | 0.89   | 1  | 17.8   | 0.87  |
| Линии           | 12.79  | 100   | 1.1  | 0.95   | 20.6   | 0.9   |
| Цитрон          | 12.81  | 100   | 1.18   | /  | 18.8   | 0.93  |
| Банана          | 8.6  | 110   | 1.15   | /  | 26.5   | 0.94  |
| Ореви           | /  | 800   | 7.75   | 2  | /  | /   |
| Грозје бело     | 23   | 300   | 2.57   | 1.7  | 69.1   | 2.2   |
| Грозје црно     | 23.77  | 300   | 5.43   | 1.7  | 58.3   | /   |
|                 |  |   |  |  |  |   |
|                 | Извор - ТБСИФ-Ницата<br><a href="http://www.tbisif.mre.hr">www.tbisif.mre.hr</a> | Извор - Стат - Србија<br><a href="http://www.stat.stat.gov.rs">www.stat.stat.gov.rs</a> | Извор - АМС - С.Бога<br><a href="http://www.amsod.org">www.amsod.org</a> | Извор - <a href="http://www.food-kz.org">www.food-kz.org</a> | Извор - <a href="http://www.kcf.cz">www.kcf.cz</a>                           | Извор - <a href="http://www.saf.cz">www.saf.cz</a>                            |

## Цени од добиточните пазари во регионот и ЕУ (1-13 јануари 2011 год)

| Категорија на добиток       | Хрватска<br>Најрастапена цена<br>Куни / Кр.                                      | Србија<br>Најрастапена цена<br>Динари / Кр.   | Косово<br>(Приштина)<br>Најрастапена цена<br>Евро / Кр.                       | Црна Гора<br>Најрастапена цена<br>Евро / Кр.                             | ЕУ<br>Категорија на<br>доброток<br>Група 1000                                    | Просечна цена на<br>труп изразена во Евро<br>/ 100кг |
|-----------------------------|--|---|---|--|--|--|
| Теле симентал (80-160 кг)   | 22.59  | 300   | 1.8   | 2.3  | Млади бикови   | /  |
| Теле холштајн (80-160 кг)   | 19.11  | 270   | /   | 2.77   | Бикови КЗ  | 300.8  |
| Јуничка Симентал до 300 кг  | 11.31  | 180   | /   | 2.15   | Говеда   | 321.8  |
| Јуничка Холштајн до 300 кг  | 9.86   | 180   | /   |  | Крави  | 233.3  |
| Јуничка Симентал над 300 кг | /  | 160   | /   | 1.75   | Јуничка  | 331.2  |
| Јуничка Холштајн над 300 кг | /  | /   | /   | грло 1200  | Јуничка  | 256.2  |
| Бик Симентал (над 450кг)    | 12.53  | /   | /   |  | Свежни агаси (Б)   | /  |
| Крава Холштајн              | /  | /   | /   | грло 1050  | Праскни (грло)   | 35.27  |
| Крава за колбасе            | 8.47   | 180   | 1.3   | 1.2  | Овчи   | /  |
| Пратниња (25-35 кг)         | 13.74  | 170   | /   | 3.16   | Дланиња (тешки)  | /  |
| Свиња (80-120 кг)           | 10.01  | 130   | /   | 2.2  | Дланиња (лесни)  | /  |
| Крмачи за колбасе           | 7.79   | 180   | /   |  |  |  |
| Летниња                     | 24.64  | 250   | 2.4   | 2.43   |  |  |
| Шиланчиња                   | /  | 170   | /   | 2.27   |  |  |
| Овчи за колбасе             | /  | 110   | 1.2   | 1.5  |  |  |
| Овчи за прелинад            | /  | /   | /   | грло 98.75   |  |  |
| Овчи                        | /  | 120   | /   |  |  |  |
| Јарчња                      | /  | 210   | /   |  |  |  |
| Кози                        | /  | 180   | /   |  |  |  |
| Кокошки (грло)              | /  | /   | 1.7   |  |  |  |
| Ждребе                      | 12   | /   | /   |  |  |  |
| Кози                        | /  | /   | /   |  |  |  |
|                             | Извор - ТБСИФ-Ницата<br><a href="http://www.tbisif.mre.hr">www.tbisif.mre.hr</a> | Извор - Стат - Србија<br><a href="http://www.stat.stat.gov.rs">www.stat.stat.gov.rs</a> | Извор - Food - Косово<br><a href="http://www.food-kz.org">www.food-kz.org</a> | Извор - АМС - С.Бога<br><a href="http://www.amsod.org">www.amsod.org</a> | Извор - ТБСИФ-Ницата<br><a href="http://www.tbisif.mre.hr">www.tbisif.mre.hr</a> |  |



YaraMila™

## Complex



### NPK ѓубриво - Бисерни гранули

|  |       |                             |          |
|--|-------|-----------------------------|----------|
| Вкупен азот                              | 12,0% | Најголема густина           | 1.14кг/л |
| Нитратен азот                            | 5,0%  | Големина на гранула (2-4мм) | 88%      |
| Амонијачен азот                          | 7,0%  | Боја                        | зелена   |
| Вкупно P <sub>2</sub> O <sub>5</sub>     | 11,0% | Бор                         | 0,015%   |
| Растворлив P <sub>2</sub> O <sub>5</sub> | 7,7%  | Железо                      | 0,20%    |
| Вкупно K <sub>2</sub> O                  | 18,0% | Манган                      | 0,020%   |
| Вкупно MgO                               | 2,7%  | Цинк                        | 0,020%   |
| Сулфур (S)                               | 8,0%  |                             |          |

### Комплетност

Секоја гранула на YaraMila™ подеднакво ги содржи декларираните N,P,K, сулфур, магнезиум и микроелементи.

### Балансиран извор на азот

YaraMila™ вклучуваат избалансиран нитратен и амонијачен азот правејќи ги значително поефикасни отколку ѓубривата базирани на амониум.



YaraVera™

## Amidas



### Гранулирано азотно и сулфурно ѓубриво

|                           |             |
|---------------------------|-------------|
| Вкупен азот               | 40.0%       |
| Уреа                      | 35.0%       |
| Амонијачен азот           | 5.0%        |
| Сулфур (S0 <sub>3</sub> ) | 5.5%        |
| Густина                   | 1.3 кг/л    |
| Боја                      | јасно жолта |

### Високи содржини на хранливи материји

YaraVera™ Amidas обезбедува истовремена примена на азот и сулфур во сооднос 7:1 што е споредлив со органска материја во почвата. Овој однос е идеален за растенијата и го намалува ризикот од испирање.

Содржината на сулфур во YaraVera™ Amidas ја подобрува ефикасноста на азотот од уреата со намалување на загубите од испарување на азотот до 35% на почви со ниска pH вредност.



Производител:  
Yara International ASA  
Bigdoy alle 2, N-0202, Осло, Норвешка

Застапник и дистрибутер:  
МАГАН-МАК ДОО - Скопје, Македонија  
Тел. 02/3216-147, Факс. 3216-158



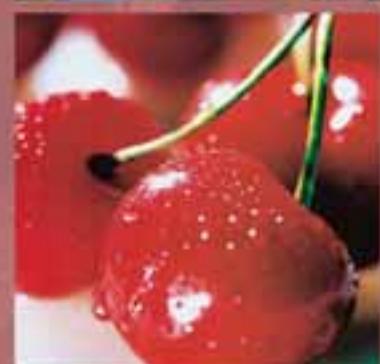
# DELAN®

оригинални производи



врвен квалитет

700 WG



Идеален во програмите за интегрална заштита на:

**- праска и кајсија:**

кадравост на листот

*(Taphrina deformans)*

шупликовост на листот

*(Clasterosporium carpophilum)*

во доза од 0,7 до 1 кг/ха

**- вишна и цреша:**

сипаница на листот *(Blumeriella jaapii)*

шупликовост на листот

*(Clasterosporium carpophilum)*

во доза од 0,7 до 1 кг/ха

**- јаболка:**

чадлива дамковост на листот и

краставост на плодот *(Venturia inaequalis)*

во доза од 0,5 кг/ха

**- винова лоза:**

пламеница *(Plasmopara viticola)*

црна дамковост *(Phomopsis viticola)*

во доза од 0,5 кг/ха

**ХЕМОМАК ПЕСТИЦИДИ**

тел: 043-212-552, 043-212-553, факс: 043-243-210

[www.hemomakpesticidi.com.mk](http://www.hemomakpesticidi.com.mk)

e-mail:hemomak@t-home.mk

**BASF**

The Chemical Company